

Dömd på förhand?

En studie av traditionella och alternativa
mediers personuppgiftspubliceringar i tre
uppmärksammade kriminalfall

Erik Göthlin och Christian Möller

Journalistprogrammet - Hötterminen 2015

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Abstract

Authors: Erik Göthlin & Christian Möller

Title: Sentenced by the press

Level: Bachelor of journalism

Location: University of Gothenburg

Language: Swedish

Number of pages: 59

The purpose of this study is to analyze how the Swedish media publishes personal records in their coverage of three infamous murder cases in Sweden in 2015: the murder of Lisa Holm, the murders at Ikea in Västerås and the school attack in Trollhättan. The study also seeks to compare differences between alternative right wing media's and mainstream media's coverage of the cases. The results of the study will be compared to the Swedish rules of press ethics.

The method in use will be content analysis, and the material will consist of articles in the Swedish daily newspapers Aftonbladet and Expressen, together with the right wing alternative news sites Avpixlat and Fria Tider. Articles that are published within the first month of the events.

The main results showed that there are big differences between how the alternative and the mainstream media publishes personal records. The alternative media has for example published the name of the suspects in all three cases. They also have a bigger focus on ethnicity when writing about both suspects and victims. The alternative media have also broken more of the Swedish rules of press ethics, although the traditional media also has broken quite a few.

Keywords: Crime journalism, mainstream media, alternative media, journalism ethics

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Problemformulering	3
3. Bakgrund	4
4. Tidigare forskning	8
5. Teoretiska utgångspunkter	11
6. Metod	14
7. Material	18
8. Resultatredovisning	22
8.1 Skillnader mellan fallen	23
8.2 Skillnader mellan traditionella och alternativa medier	26
9. Analys	32
9.1 Skillnader mellan fallen	32
9.2. Skillnader mellan traditionella och alternativa medier	35
9.3 Relation till de etiska reglerna för press, tv och radio	37
10. Slutsatser	42
11. Referenslista	45
12. Appendix	48

1. Inledning

Mediers publicering av personuppgifter i samband med rapportering av brott har varit föremål för diskussion sedan innan det pressetiska systemets informella introduktion i Sverige i början av förra seklet. Det var pressen själva som då införde ett antal så kallade hedersregler som skulle fungera som riktlinjer för det journalistiska arbetet. Dessa blev senare det vi i dag kallar de etiska reglerna för press, tv och radio, och handlar bland annat om publiceringen av personuppgifter i nyhetsrapporteringen. Debatten har i stor utsträckning handlat om hur medierna kan värna den personliga integriteten och samtidigt stå för en korrekt och allsidig nyhetsrapportering (Weibull & Börjesson, 1995:10 & 15f).

Men eftersom etik inte är någon exakt vetenskap innebar inte införandet av reglerna att debatten någon gång avstannat. Tvärtom har debatten flera gånger återaktualiserats, ofta i samband med stora nyhetshändelser, som mordet på Olof Palme (Weibull & Börjeson, 1995:11).

På senare år har dessutom någonting nytt hänt. Ett antal alternativa medier har dykt upp och börjat utmana de traditionella. Dessa medier är ofta nätbaserade och har en uttalad politisk agenda. De har också gjort sig kända för att publicera personuppgifter som nationalitet, etnicitet och religiös tillhörighet i större utsträckning än vad de traditionella gör (Svenska Dagbladet 2015). Och det här har gjort att den svenska debatten om mediers publicering av personuppgifter fått nytt liv ännu en gång.

Debatten tog fart ordentligt under 2015 efter ett omtalat knivdåd på Ikea där två personer blev brutalt mördade. På en tidig presskonferens gick polisen ut med uppgifter om att de misstänkta var från Eritrea och bodde på ett asylboende. Detta som en reaktion på de uppgifter om morderna som spreds på forum och i alternativa medier.

I SVT anordnades en debatt efter händelsen mellan Per Gudmundson, ledarskribent på Svenska Dagbladet, och Peter Wolodarski, chefredaktör på Dagens Nyheter. Gudmundson menade att medier i större utsträckning bör publicera vad de vet, medan Wolodarski menade att medier bör vara fortsatt försiktiga, och hänvisade till de etiska reglerna för press, tv och radio som bland annat säger att medierna bör vara försiktiga med uppgifter som skulle kunna identifiera en person.

Frågan som uppstått i och med debatten är vilka personuppgifter medierna bör publicera och vilka de bör avstå från att publicera. Dessutom har debatten lyft frågan om vilket värde pressetiken har för de etablerade medierna i dag, när exempelvis en misstänkt gärningsmans identitet går att finna bara några klick bort.

Samtidigt har en rapport i 2014 års Demokratiutredning visat att förtroendet för flera etablerade medier är lågt. Många människor väljer dessutom att inte ta del av medier överhuvudtaget eller konsumerar i stället alternativa medier. Något som forskaren Jesper Strömbäck menar kan skada demokratin (Strömbäck, 2015:42f).

I en tid när fler människor vänder sig till alternativa medier och rent av undviker traditionella medier, menar vi att det är viktigt studera hur medierna skiljer sig åt i sin rapportering. Hur skriver traditionella respektive alternativa medier om uppmärksammade brottsfall? Vilka uppgifter publicerar de? Finns det beröringspunkter mellan alternativa och traditionella mediers rapportering?

2. Problemformulering

2.1 Syfte

Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att studera publiceringen av personuppgifter i tre för året 2015 uppmärksammade brottsfall - Lisa Holm-fallet, Ikea-fallet och Trollhättan-fallet - och hur de skilt sig åt. Vidare är syftet att studera skillnader mellan traditionella och alternativa mediers publiceringar. Och att undersöka i vilken utsträckning som medierna följer de etiska reglerna för press, tv och radio.

2.2 Frågeställningar

1. Vilka skillnader finns mellan fallen vad gäller personuppgiftspubliceringar?

Förekommer någon typ av personuppgift oftare i något av fallen? Exponeras uppgifter kring misstänkt gärningsman mer utförligt i något av fallen? Exponeras uppgifter kring brottsoffer i större utsträckning i något av fallen?

- Hur relaterar detta till de olika nyhetsvärderingsteorierna som exempelvis Marina Ghersetti (2012) redogör för?

- Hur relaterar detta till Per Svenssons (1994) teori om kriminaljournalistik som genre?

2. Vilka skillnader finns mellan traditionella och alternativa mediers rapportering vad gäller personuppgiftspubliceringar?

Publicerar de alternativa medierna personuppgifter i större utsträckning än vad de traditionella gör? Publicerar de alternativa medierna en viss typ av personuppgifter oftare än de traditionella?

- Hur relaterar detta till Tony Harcup's (2014) och Linus Anderssons (2012) teorier om alternativa medier?

- Hur relaterar detta till Wendy N. Wyatt & Tom Clasens (2014) teori om det nya medielandskapet?

3. Hur förhåller sig rapporteringen till de etiska reglerna för press, tv och radio?

Hur förhåller sig medierna till de etiska reglerna för press, tv och radio? I vilken utsträckning efterföljs reglerna? I vilken utsträckning bryts dem?

3. Bakgrund

Som vi nämnde i inledningen har pressetiken förändrats över tid och tillämpats på olika sätt (Weibull & Börjesson, 1995:10f). Den pressetiska debatten har bland annat lyft frågan om huruvida mediernas publiceringsbeslut i specifika fall varit rimliga eller inte (Weibull & Börjesson 1995:11).

Detta framgår tydligt i Lennart Weibull och Britt Börjessons forskning som visat att pressetiken inte bara avgränsas till de av branschen själva satta pressetiska reglerna. Pressetiken har framför allt testats genom bedömningar i specifika fall som därmed påverkat systemets funktion (Weibull & Börjesson, 1995:10f). Det kunde man bland annat se i rapporteringen kring Palmemordet där flera medier publicerade namn och bild på den förste misstänkte gärningsmannen i utredningen som senare blev friad från alla misstankar. När väl en andre man - Christer Pettersson - blev misstänkt för mordet var medierna betydligt mer försiktiga i sin rapportering (Weibull & Börjesson, 1995:223f).

Men 2015 års samhälle är ett annat än det vid Palmemordet 1986. En stor skillnad, menar vi, ligger kanske framför allt i det faktum att vi lever i en digitaliserad värld där mycket går att finna enkelt på internet, inklusive uppgifter om misstänkta brottslingar. Dels går uppgifterna att hitta på anonyma forum, och dels går uppgifterna att hitta i de nya alternativa medierna.

Och om Palmemordet var ett av dåtidens stora fall som vållade en pressetisk debatt, är de fall vi vill undersöka - Lisa Holm, Ikea och Trollhättan - fall som vållat en liknande debatt i dag.

Men varför har just de tre fallen blivit 2015 års kanske mest uppmärksammade kriminalfall i medierna? Och varför har fallen debatteras så flitigt i såväl krönikor som av tidningarnas egna utgivare? (Aftonbladet 2015). Svaret är, menar vi, att det knappast handlar om en slump. Vad som framför allt förenar fallen är att de alla relaterar till vår samtid. De anknyter i stor utsträckning till den samhällsdebatten där frågor som invandring och inte minst flyktingkrisen står högt på agendan. Dessutom är fallens inneboende dramaturgi väl lämpade för det journalistiska formatet. Vi ska berätta vad vi menar.

3.1 Presentation av fallen

I Lisa Holm-fallet handlar det om en ung, svensk flicka som blir brutalt mördad av en utländsk gästarbetare. Ett oprovocerat brott där offret inte har någon tydlig koppling till gärningsmannen, vilket statistiskt sett är väldigt ovanligt enligt kriminologen Mikael Rying (Expressen GT 2010).

Detsamma gäller Ikea-fallet som framställts som ett vansinnesdåd i medierna. Där har gärningsmannen, som var flykting, brutalt mördat två för honom obekanta personer. Också det statistiskt mycket ovanligt.

Trollhättan-dådet är i stort sett unikt i sitt slag i Sverige – en attack mot en skola och elever med flera döda brottsoffer och en död gärningsman som utgång. Det har bara hänt en gång tidigare för femtio år sedan när den så kallade “Kungälvdesperadon” sköt vilt omkring sig på en skolbal (DN 1995). Men fallet är också unikt för sin hatbrottsdimension. En vit gärningsman dödade mörkhyade barn och valde ut dessa på grund av deras mörka hud (GT 2015).

Vi menar att fallen har tydliga paralleller till journalisten och forskaren Per Svenssons tankar om kriminaljournalistiken som en litterär genre. Svensson menar att kriminaljournalistiken i sig är en samhällsskildrare. Han har bland annat redogjort för bevakningen av de på 80- och 90-talen kända fallen “Styckmordsrättegången” (Da Costa-fallet, vår anmärkning) och “Lasermannen”.

Svensson menar att “Styckmordsrättegången” talade till den tidens samhällsdebatt: Två läkare åtalades för att ha mördat och styckat en kvinnlig prostituerad. Målet hade dimensioner av makt och sexualpolitik och dåtida samhällsdebattörer diskuterade fallet i perspektiv av makt och könsordning (Per Svensson, 1994:215ff). Här menar vi att Lisa Holm-fallet har en liknande dimension.

Och samtidigt som “Lasermannen” verkade i en tid då partiet Ny Demokrati satte frågor om flyktingmottagande, invandring och rasism på agendan så relaterar Ikea- och Trollhättan-fallen till dagens samhälle där samma frågor är aktuella igen och Sverigedemokraternas popularitet växer.

3.2 Pressetiska överväganden

Men att fallen lämpar sig väl mediedramaturgiskt och har samhälleliga dimensioner är en sak. Mediernas publicering av personuppgifter en annan. De publicistiska besluten står de enskilda redaktionerna för, och ytterst den ansvariga utgivaren. Vid eventuellt lagbrott eller

brott mot tryckfrihetsförordningen, vilka vi redogör för senare, är det ansvarig utgivare som ensam står till svars (Journalistförbundet 2012). Därför innebär beslut om att publicera uppgifter om exempelvis en misstänkt person alltid en risk för ansvarig utgivare. Här kommer pressetikern in igen, och de etiska reglerna för press, tv och radio med sina 17 punkter. Reglerna säger bland annat att man inte bör framhäva berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande. De säger också att om namn inte nämns bör man vara försiktig med att publicera uppgift om yrke, titel, ålder, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig (Pressens opinionsnämnd 2015). Reglerna motiveras med att medierna bör värna den personliga integriteten. Men att värna den personliga integriteten måste medierna givetvis väga mot att de ska stå för en korrekt och allsidig nyhetsrapportering. Och det är den övervägningen som forskarna Lennart Weibull och Britt Börjesson kallat för den pressetiska grundfrågeställningen (Weibull & Börjesson, 1995:15f).

Den första versionen av de pressetiska reglerna kom på 1920-talet och var ett antal ”hedersregler” utformade av pressen själva. På den tiden hänges brottslingar ofta ut med namn och bild, men hederseglerna minskade den typen av publiceringar och gjorde pressen försiktigare. Reglerna fungerade som riktlinjer för det journalistiska arbetet och sedan dess har regelverket uppdaterats ett antal gånger (Weibull & Börjesson, 1995:10f & 58f).

Allmänhetens pressombudsman (PO) och Pressens opinionsnämnd (PON) är två organisationer som är tätt sammanbundna med de pressetiska reglerna. Till PO kan enskilda personer vända sig om de ”*känner sig utsatta för oförsvarliga publicitetsskador*” genom mediernas publiceringar. Om PO anser att ett medium avvikit från ”god publicistisk sed” och orsakat en person skada tar de ärendet vidare till PON (Allmänhetens pressombudsman 2015). PON representeras av bland andra Publicistklubben, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen och representanter från allmänheten. Om de fäller ett ärende ska beslutet sedan publiceras i den berörda tidningen (Pressens Opinionsnämnd 2015 & Allmänhetens pressombudsman 2015).

3.3 Lagliga aspekter av publicering

Det är värt att understryka att varken PO eller PON är några domstolar. Att en tidning fälls för oetisk publicering betyder ingenting rent juridiskt. Det är i stället Sveriges grundlag som

säger vad som får sägas och inte sägas. I Regeringsformen (RF) som är vår viktigaste grundlag sägs bland annat att alla medborgare har rätt till yttrandefrihet i tal och skrift. I Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), vilka också är grundlagar, regleras de rättigheterna ytterligare (Funcke, 2004:96). Men det finns också inskränkningar i yttrandefriheten. För att en handling i tryckt skrift ska vara brottslig ska den finnas i såväl TF:s 7:e kapitel, brottskatalogen, som i brottsbalken (Funcke 2004:113). Till dessa brott hör bland annat hets mot folkgrupp och förtal (Riksdagen 2015).

4 Tidigare forskning

Tidigare forskning av Britt Börjesson har visat att det finns ett tydligt samband mellan utvecklingen av det pressetiska systemet och vilka personuppgifter som publiceras i svenska medier. Detta tyder på att den journalistiska etiken samverkar med och tar intryck av samhällsdebatten.

Namnpubliceringar i samband med kriminaljournalistik var exempelvis mycket vanligt på 1920-talet, men i och med framväxten av de pressetiska reglerna minskade de, och på 1980-talet var det mycket ovanligt att nämna inblandade vid namn.

Man kan också se att samtidigt som antalet namnpubliceringar minskade så ökade antalet gånger de inblandades kön och ålder nämndes (Börjesson, 1988:63).

Dock ska här påpekas att namn och bildpubliceringar skedde också på 80-talet, men att praxis ändrades något på 90-talet i samband med ett antal uppmärksammade fall. Lennart Weibull & Britt Börjesson (1995:198) berättar om fallen med Tandläkaren i Värnamo som 1992 sköt ner två kronofogdar, fänriken som dödade flera personer i Falun 1994 och fallet med ungdomarna i Stockholm som sköt in i en krogkö, också det 1994. Där publicerade flera medier identifierbara uppgifter nästan omedelbart. Vi menar att detta tyder på att namn- och bildpubliceringar ändå görs vid mycket uppmärksammade fall, oavsett hur den pressetiska debatten sett ut vid tillfällena.

En sak som däremot hållit sig relativt oförändrad genom historien är publicering av de inblandades etniska tillhörighet. Det har varit ungefär lika ovanligt genom hela 1900-talet. (Börjesson, 1988:63).

Det är alltså när man djupdyker i just namnpubliceringarnas historia som de största skillnaderna syns. Ett talade exempel är att när Titanic sjönk i april 1912 dröjde det bara ett drygt dygn innan Dagens Nyheter publicerade en utförlig namnförteckning över de döda. 82 år senare, när Estonia föll i september 1994, valde nästan alla svenska medier att inte publicera passagerarlistan från fartyget, utan betraktade den som bakgrundsinformation. Den här helomvändningen beskrivs som en följd av en debatt om pressetik som blossade upp efter Måbodaolyckan 1988 och spårvagnsolyckan i Göteborg 1992, och som ledde till att spelreglerna för press, tv och radio reviderades i augusti 1994. Samhällsopinionen hade förändrats, och det avspeglades i mediernas agerande (Börjesson, 2007: 89f).

4.1 Så tycker allmänhet och journalister

SOM-institutet har mätt både journalisters och allmänhetens inställning till namnpubliceringar från 1989 till 2005 och resultaten visar en ökning i viljan att publicera namn på de inblandade när det gäller fall där offentliga personer som politiker, företagsledare och kända idrottsmän varit inblandade i saker som falskdeklarationer och dopinghärvor. När det gäller privatpersoner som exempelvis anhöllits misstänka för mord och varit med om bussolyckor har i stället utvecklingen gått åt motsatt håll (Börjesson, 2007:88ff).

Det finns också skillnader i inställning beroende på vem man frågar. Generellt sett tycker allmänheten att medier bör publicera namn oftare än vad verksamma journalister gör.

Personer med låg utbildning tycker att namnpubliceringar bör göras oftare än vad personer med hög utbildning tycker. Och äldre människor tycker att namnpubliceringar bör göras oftare än vad yngre människor tycker (Börjesson, 2007: 88ff).

4.2 Vad som publicerats - tre fall

Som vi tidigare har skrivit har debatter kring pressetik ofta startat efter publiceringar i enskilda fall, där det diskuterats huruvida publiceringarna varit etiskt riktiga eller inte.

Lennart Weibull & Britt Börjesson (1995) har tittat närmare på ett antal uppmärksammade fall under 1980- och 90-talet i Sverige och satt publiceringsbesluten av personuppgifter i relation till utfall hos Pressens opinionsnämnd samt journalisters och allmänhetens inställning till publiceringarna. Fallen ska här fungera som en utgångspunkt för vår egen studie.

4.2.1 Palmemordet 1986-89

Den förste misstänkta gärningsmannen i Palmemordet benämndes, med undantag av tre tidningar som publicerade namn och bild, av medierna som "33-åringen". De tre tidningar som publicerade den misstänktes namn och bild fälldes också av PON. Den andre misstänktes identitet, "41-åringen" (Christer Pettersson), doldes nästan uteslutande under det dryga halvår han satt häktad fram tills domen föll i tingsrätten. Endast en tidning namngav Pettersson vid åtalet, och publiceringsbeslutet skapade en debatt i medierna. "33-åringen" greps i mars 1986, "41-åringen" i december 1988. Hos de tidningar som publicerade namn på de misstänkta, såväl "33-åringen" som "41-åringen" var det främsta argumentet för publicering allmänintresset (Weibull & Börjesson, 1995:223-224). Opinionsen, såväl journalister som allmänhet, var i stor utsträckning emot en namnpublicering av "41-åringen" även efter att domen i tingsrätten föll, visade SOM-undersökningen 1989 (Weibull & Börjesson, 1995:226).

4.2.2 “Obducenten och allmänläkaren” 1984-88

1987-1988 åtalades två läkare - omnämnda som “Obducenten och allmänläkaren” av pressen - för att 1984 ha mördat en kvinna och därefter styckat liket (Da Costa-fallet, vår anmärkning). Såväl 1984 som 1987-1988 publicerade pressen namn och bild på offret, men inte på de misstänkta. Debatten handlade då om huruvida det var rimligt att publicera uppgifter om offret, men inte om de misstänkta. Några få medier namngav läkaren efter att de dömts för brott mot griftefriden, men inte mord, och senare fått tillbaka sina läkarlegitimationer som de först blivit av med (Weibull & Börjesson, 1995:227). I enkäten Journalist’89 var det bara en av fem journalister som ansåg att namnen på de dömda inte borde ha publicerats alls medan hälften av de svarande ansåg att namn borde ha publicerats vid tingsrättens dom (Weibull & Börjesson, 1995:228).

4.2.3 Bergsjömordet 1990

En 5-årig flicka hittades strypt i Göteborg hösten 1990. De förtvivlade föräldrarna fick stor publicering i flera medier, vilket vållade stora problem när utredningen sedan visade att mamman i familjen var skyldig till mordet. Eftersom mammans identitet då var känd började medierna istället benämna mamman som bland annat “en kvinna från området”, med hänsyn till anhöriga. När en flicka hittades död i norr några månader senare publicerade medierna väldigt få uppgifter om flickans anhöriga. Det visade sig också där att en anhörig hade mördat flickan. Det första fallet fick alltså tydliga effekter för hur publiceringen vid det andra fallet skulle komma att se ut (Weibull & Börjesson, 1995:229).

4.3 Var vi kommer in

Eftersom den tidigare forskningen kommit fram till att publicering av personuppgifter ofta diskuterats och debatterats i fall av stort nyhetsvärde och allmänintresse är det därför intressant att granska tre sådana nutida fall i detalj. Då det inte heller finns någon helt ny svensk forskning om nutida journalistik och dess relation till etik i enskilda fall, är det där vår studie kommer in. Vi menar att studien har en såväl inomvetenskaplig som utomvetenskaplig relevans. Den inomvetenskapliga relevansen motiverar vi med bristen av nutida studier av specifika fall. Där fyller vi en lucka. Den utomvetenskapliga relevansen ligger i det faktum att fallen vi studerar har varit en stor del av den nutida pressetiska debatten. Fallen har diskuterats i krönikor, på ledarsidor och debatterats i SVT på bästa sändningstid. Studien har därför en tydlig relation till den samhälleliga debatten, menar vi.

5. Teoretiska utgångspunkter

5.1 Alternativa medier

Som vi redogjort för är ett av uppsatsens syften att undersöka skillnaden (och eventuella likheter) i de traditionella respektive alternativa mediernas publiceringar av personuppgifter. Därmed måste vi också definiera vad ett alternativt medium är. I vårt fall handlar det om alternativa medier som ligger långt åt höger, är invandringskritiska ofta benämns som rasistiska. Det finns mycket lite forskning om de sajter vi ämnar undersöka. Däremot finns det forskning och teorier om alternativa medier i ett bredare perspektiv. Forskaren Tony Harcup (2014) definierar alternativa medier som media som antingen motsätter sig eller utmanar mainstream-medier och de statliga, public service-baserade medierna. Ofta drivs alternativa medier av oskolade och obetalda aktivister. En definition av alternativa medier är att den är en medieprodukt som skulle kunna vara skapad av den (potentiella) publiken själv. De alternativa medierna utgörs av grupper och individer som bildar ett slags "community", gemenskap, där gemensamma intressen som inte går ihop med mainstream-mediernas intressen står i centrum (Harcup 2014:). Den svenske forskaren Linus Andersson (2006:20-28) har en liknande definition då han argumenterar för att alternativa medier är ett sätt för aktivister och protesterörelser att ta del i en politisk offentlighet genom sina egna mediekkanaler. De alternativa medierna utgör en symbolisk motpol till de etablerade medierna, menar han.

Vårt att notera är att alternativa medier rymmer alla åsikter och ideologier, från vänster till höger. Och inom den amerikanska forskningen representeras alternativa medier ofta av någon slags vänstermedia, till skillnad från den högerextrema/främlingsfientliga media vi ska undersöka. Men kärnan, att de alternativa medierna motsätter sig mainstream-medierna och ser sig som motsatsen till traditionella medier, menar vi är applicerbar i högsta grad på de sajter vi ska undersöka.

5.2 Ett nytt medielandskap

Vi vill också sätta in såväl traditionella som alternativa medier i dagens digitaliserade medielandskap. Amerikansk forskning av Wendy N. Wyatt & Tom Clasen (2014) visar att en ny typ av journalist vuxit fram. Detta som en konsekvens av att nyhetsredaktionernas fast anställda personal har minskat kraftigt de senaste åren och ersatts genom "outsourcing" med frilansar och externa företag som skapar ett billigare innehåll. En ny journalist som de kallar

“The solitary journalist” (Wyatt & Clasen, 2014:246ff). Den nya journalisten jobbar i mycket stor utsträckning själv och inte på en redaktion. Wyatt & Clasen menar att nyhetsredaktionen har spelat en central roll för den professionella journalistens identitet och för att bära upp etiken i yrket. Dels har redaktionen skänkt journalisten social status, dels har den fungerat som en plats som kommunicerat etiska värderingar, engagemang och behov (Wyatt & Clasen 2014:245).

Frågan är alltså vad som händer med den journalistiska etiken när allt fler jobbar själva, utanför redaktionen. Frågan är dessutom applicerbar på både traditionella och alternativa medier, där man får anta att de sistnämnda jobbar själva i större utsträckning.

5.3 Nyhetsvärdering och allmänintresse

När man analyserar kriminaljournalistik är det också viktigt att förstå vad en nyhet är, och varför vissa nyheter bli större än andra. Forskarna har genom tiderna definierat ett antal nyhetskriterier där kriterierna består utav bland annat, relevans, konflikt, närhet/intresse, sensation/oväntat, och personifiering (Ghersetti, 2012:205). Om händelsen har någon eller flera av dessa kriterier, är det troligt att en den blir en nyhet. Men eventuella publiceringar föregås också av redaktionella beslut. Ett centralt begrepp här är gatekeeping som innebär att nyheten går igenom ett antal grindar på redaktionen innan de eventuellt publiceras. De här grindarna kan vara allt ifrån enskilda journalister och redaktörer till nyhetsorganisationen i sin helhet (Ghersetti, 2012:206).

Journalister själva har definierat en nyhet som en händelse som har “allmänintresse” (Ghersetti 2012:205). Som vi redogjort för under tidigare forskning (Weibull & Börjesson 1995) är det också argumentet om allmänintresset det som redaktörer har framfört när man publicerat ingående personuppgifter om exempelvis en misstänkt gärningsman. Allmänintresse väger alltså tyngre än att värna den personliga integriteten, tolkar vi det som.

5.4 Kriminaljournalistik - genre och etik

Man bör också se just kriminaljournalistiken som en genre med en rad konventioner som fungerar särskilt väl i medierna. En förklaring till varför just brott och dess konsekvenser exponeras stort.

Vi återvänder därför till journalisten och forskaren Per Svensson tankar, vilka vi snuddade vid i uppsatsens bakgrund. Kriminaljournalistiken behandlar en bestämd händelse - ofta ett mord - som är begränsad till tid och rum och precis som dramat har historien en tydlig början

och slut, samt en på förhand given rolluppsättning (skurk och offer). Dramatiken är kriminaljournalistikens grundsten. Den ställer samma grundfrågor om varför och hur någonting har skett och syftar till att avslöja något (Per Svensson, 1994:207-213).

Men dramatiseringen och nyttjandet av tydliga skurk- och offerroller inom kriminaljournalistiken kan också påverka etiken i medierna. Svensson menar att det främsta etiska problemet i genren är "schablonjugandet" som han menar uppstår när journalister skriver mot bättre vetande. Schabloner som upprätthålls av genrens konventioner och genreförväntningar. Det handlar dels om att journalisten inte skriver ut kontexten, och därmed medvetet förenklar och målar en falsk bild av en i alla avseenden mer komplex händelse. Det handlar dels om det omvända, att journalisten målar upp en mördare som kallblodig, medveten och utstuderad medan fallet i verkligheten utfördes slumpmässigt och inte så dramatiskt som den bild journalisten tecknar. (Per Svensson, 1994:218-225).

6. Metod

6.1 Kvantitativ innehållsanalys

Eftersom vi ska studera ett material i form av många nyhetsartiklar och mäta frekvensen av personuppgifter i flera medier, anser vi den kvantitativa innehållsanalysen vara en lämplig metod. Forskarna Peter Esaiasson, Mikael Giljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2012) argumenterar för att kvantitativ innehållsanalys är effektiv just när man behöver göra en datainsamling av ett större material. Dessutom är den kvantitativa innehållsanalysen särskilt lämpad för att mäta frekvens och utrymme av exempelvis olika kategorier och variabler (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012:197f).

Att den tidigare forskningen (Börjesson 1988) som vi tar avstamp i har använt sig av just kvantitativ innehållsanalys menar vi är ytterligare ett argument för att metoden är lämplig även för vår studie. Skillnaden mellan tidigare studier och vår studie är att medan vi undersöker tre specifika fall, har den tidigare forskningen (Börjesson 1998) undersökt kriminaljournalistikens utveckling under långa tidsperioder. Men principen är densamma då vårt material är så pass stort att vi bör kunna urskilja frekvensen av de uppgifter vi vill studera.

Vi kommer också komplettera den kvantitativa undersökningen och resultatredovisningen med en viss kvalitativ analys när vi tolkar materialet. Den kvalitativa delen av analysen består av att vi analyserar de redovisade resultaten vi fått mer utförligt i relation till de enskilda fallen, för att på det sättet närma oss fallen ytterligare.

En tänkbar metod att använda sig av hade kunnat vara den kvalitativa informantundersökningen. Då skulle vi exempelvis kunna ha gjort intervjuer med journalister som skrivit om de aktuella mordfallen, eller med ansvariga utgivare på de olika tidningarna och webbplatserna. En fördel med det hade varit att vi fått en bra redogörelse för vad som faktiskt hände på redaktionerna i en viss situation (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012:227). Men vi ser också en risk med att ta intervjupersoners svar som fakta. Det går inte att säkerställa att de svar vi fått in varit helt sanningsenliga. Dessutom skulle det rent praktiskt kunna bli problematiskt att få tag i de berörda personerna. Då hade också uppsatsens syfte och problemformulering blivit en annan.

Man hade också kunnat göra en rent kvalitativ läsning av texterna, där vi hade djupstuderat texterna och försökt tolka innehållet efter exempelvis teorier om representation eller stereotyper i kriminaljournalistik. Men när vår avsikt är att mäta vilka personuppgifter som förekommer i fallen, och i vilken utsträckning, faller sig den kvantitativa metoden vara mest lämpad.

6.2 Kodning & kodschema

Insamlingen av materialet sker med hjälp av Mediearkivet och Way Back Machine. Vid analysen av materialet ska vi använda oss av programmet SPSS, där det insamlade materialet fylls i en datamatrix. Där kommer analysenheterna utgöras av de enskilda artiklarna från respektive medium medan variablerna utgör personuppgifter såsom benämning av kön, namn, ålder och etnicitet. Vid analysen kommer vi leta efter bivariata- och trivariata statistiska samband. Framför allt kommer vi titta på i vilken utsträckning de olika variablerna återfinns i medierna respektive fallen. Därmed kommer analysen kunna visa på skillnader i hur de olika medierna väljer att publicera respektive inte publicera en särskild personuppgift relaterat till fall.

För detta har vi konstruerat en kodbok där samtliga variabler och variabelvärden finns förtecknade. Kodboken har vi bifogat till uppsatsen. Här ska också påpekas att vår kodboks variabler och utförande är inspirerad av den kodbok Britt Börjesson (1988) använt i sin studie.

6.3 Validitet och reliabilitet

Intern validitet kan definieras som de (giltiga) slutsatser man kan dra utifrån begränsade analysenheter (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012:58). Vår interna validitet bedömer vi vara ganska hög i och med att rapporteringen om fallen torde vara av sådan vidd att resultaten faktiskt kommer att säga någonting om hur mediernas rapportering sett ut. Dock skulle den interna validiteten givetvis vara högre om vi hade haft en större undersökningsperiod, det vill säga en mindre snäv avgränsning, eller ett större material.

Eftersom vi har konstruerat kodschemats variabler till stor del utifrån våra frågeställningar samtidigt som resultatredovisningen och analysen följer frågeställningarna menar vi att det finns en koppling mellan våra operationella indikatorer (kodschemats variabler) och vår

frågeställning/teori. Därmed bedömer vi också begreppsvaliditeten vara ganska hög och risken för systematiska ganska låg.

Med extern validitet åsyftas möjligheten att generalisera slutsatserna från de undersökta analysenheterna till en större population eller från en kontext till en annan. (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängerd, 2012:58) Den externa validiteten bedömer vi vara lägre då studien fokuserar på tre enskilda fall. Det blir därför svårt att överföra resultaten till en annan kontext. Vi kan alltså bara uttala oss om hur nyhetsartiklarna sett ut i de här enskilda fallen. Att till exempel försöka överföra resultaten till annan kriminaljournalistik i en vidare bemärkelse blir därmed svårt. Vi har trots detta ändå en ambition att jämföra våra resultat med tidigare forskning om andra uppmärksammade brottsfall (Weibull & Börjesson 1995).

Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängerd (2012:63) definierar reliabilitet som detsamma som frånvaron av osystematiska eller slumpmässiga fel. I vår studie kan det tänkas att vissa osystematiska fel kan finnas vid eventuella felkodningar, så tillvida att vi inte upptäcker dem i analysen. Därmed skulle studiens reliabilitet kunna påverkas i den mån att vi över- eller underskattar resultaten.

6.5 Möjliga uppslag till slutsatser

De samlade medierna kommer sannolikt ha mest beröringspunkter i “mindre kontroversiella” uppgifter som ålder och kön. Tidigare forskning av bland andra Britt Börjesson (1988:63) har visat att benämning av kön och ålder har ökat i takt med att namnpubliceringar minskat, och vi ser det därför som troligt att kön och ålder är de vanligaste personuppgifterna i våra fall. En skillnad tidningarna emellan torde ligga i benämningar av etnicitet. Där tror vi att de alternativa medierna har en klar övervikt i jämförelse med traditionella medier, eftersom de har en politisk agenda (SVT 2015). Det är dock troligt att även de traditionella medierna kommer att vidröra etnicitet i viss grad, eftersom fallen indirekt relaterar till samhällsdebatten, som vi beskrivit i inledningen.

Vi tänker oss att våra resultat kommer visa på stora skillnader i hur traditionella respektive alternativa medier behandlar och publicerar personuppgifter i studiens fall. Enligt Tony Harcup (2014) och Linus Anderssons (2006) teorier, vilka vi tidigare redogjort för, kan alternativa medier definieras som medier som motsätter sig och utmanar mainstream-medier och fungerar som en symbolisk motpol till etablerade medier. Det kan därför tänkas att de

alternativa medierna är mer explicita i sina publiceringar av personuppgifter när traditionella medier troligtvis har en mer försiktig publicistisk hållning. Av samma anledning är det troligt att de alternativa medierna har en övervikt vid namn- och bildpubliceringar av gärningsmän i jämförelse med de traditionella medierna. Med tanke på deras politiska agenda kan det också tänkas att de alternativa medierna har ett större fokus på fallen Ikea och Lisa Holm i och med att gärningsmännen i fallen är "utländska". Det är på samma gång troligt att de har en mer försiktig hållning i Trollhättan-fallet då gärningsmannen där var "svensk".

7. Material

Vi kommer att studera nyhetsartiklar i Aftonbladet och Expressen samt Avpixlat och Fria Tider. De två förstnämnda är etablerade traditionella medier och vi motiverar valet med att de är Sveriges största tidningar och att volymen av publiceringar därmed borde bli av sådan vidd att vi får tillräckligt med material för att resultatet ska kunna bära frukt. De två sistnämnda, Avpixlat och Fria Tider, är alternativa medier som till största del publicerar sitt innehåll på webben. Vi har valt dem med tanke på att de är bland de mest framstående alternativa nyhetsajterna och har en relativt stor nyhetsproduktion.

Ett alternativ hade varit att exempelvis välja att studera morgontidningar i stället för kvällstidningar. Men detta har gjorts i tidigare studier av bland andra Britt Börjesson (1988) (som studerade Göteborgs-Posten och Dagens Nyheter), varför vi tycker att det vore intressant att studera kvällstidningar i stället. Ett annat alternativ hade varit att välja en morgon- och en kvällstidning, men eftersom ett syfte med vår studie varit att jämföra traditionella med alternativa medier så såg vi en poäng med att de traditionella medierna i studien skulle vara någorlunda lika varandra genremässigt och publicistiskt.

Vad gäller de alternativa medierna var vår avsikt från början att studera två medier med ansvarig utgivare, Avpixlat och Nya Tider. Det hade betytt att de haft samma utgivaransvar som de traditionella medierna, vilket gett studien en extra dimension vid analysen av de publicerade personuppgifterna i relation till de etiska reglerna för press, tv och radio. Vi insåg dock tidigt att Nya Tider publicerat mycket lite material om fallen i fråga, varför vi kände oss tvungna att välja ett alternativt medium med en större nyhetsproduktion. Valet föll då på Fria Tider, eftersom de är ett av de mer produktiva alternativa medierna i Sverige. I en undersökning gjord av Martin Borgs mättes olika mediers trafik i form av deras tio mest delade artiklar på Facebook. Undersökningen visade att Fria Tider haft delningar på Facebook vars räckvidd varit i nivå med SVT:s. Medan Avpixlat haft delningar på Facebook vars räckvidd varit i nivå med SR:s. Även om undersökningen är gjord av en PR-konsult och därmed inte kan klassas som strikt vetenskaplig så visar detta i något avseende på de alternativa mediernas genomslag, och är också en anledning till att vi valde Avpixlat och Fria Tider som material (SVT 2015).

7.1 Urval och avgränsningar

Eftersom rapporteringen kring våra tre fall har sträckt sig över lång tid har vi bestämt oss för att begränsa studien av fallen till en månad (30 dagar) från och med dagen för händelsen. Anledningen till detta är att den första månaden är som mest kritisk och därmed intressant för fallen. I samtliga fall har misstänkta personer identifierats i och med gärningen, eller strax därefter, vilket vi menar talar för att medierna då i ett tidigt skede potentiellt publicerar många personuppgifter. Samtidigt är den första månaden, innan eventuella åtal och domar kommit, intressant i och med att det är troligt att många obekräftade uppgifter och rykten florerar kring fallen. Därmed blir det intressant att se hur de traditionella respektive alternativa medierna förhåller sig till det i sin rapportering.

Ett alternativ hade varit att göra nedslag i händelseförloppen. Till exempel att studera en vecka efter händelse, gripande, åtal och dom. Men dels skiljer sig fallen så pass mycket åt i kronologi att det blir svårt att i så fall göra någon jämförelse fallen emellan. Det skulle också i något avseende bli en mer godtycklig avgränsning, eftersom vi då skulle göra nedslag där vi förväntar oss att vissa uppgifter bör finnas. Att exempelvis en namnpublicering följer på en dom skulle inte vara särskilt kontroversiellt, menar vi. Om medierna den första månaden däremot publicerar uppgifter som gör att en misstänkt gärningsman kan identifieras, blir det intressantare. Ett annat alternativ hade kunnat vara att studera alla artiklar under alla dagar från och med dagen för händelserna till och med dagen för domen, men det hade gjort att materialet hade blivit mycket stort, och dessvärre har vi inte tid att gå igenom ett hur stort material som helst. Det hade också blivit en icke-konsekvent avgränsning i och med att fallen har pågått under olika lång tid, och att Trollhättan-fallet inte har någon tydlig slutpunkt i och med att gärningsmannen dog redan dagen för händelsen. Därmed hade vi inte kunnat fånga in nyckelhändelser som åtal och domslut i det fallet.

Vidare är avsikten att enbart studera nyhetsartiklar och inte krönikor eller opinionsmaterial. Med nyhetsartiklar syftar vi på texter som är längre än en notis. Eventuella faktarutor och tilläggsmaterial som följer på artikeln läser vi som en del av artikeln för att inte missa viktig information. Anledningen till att vi enbart väljer nyhetsartiklar och inte krönikor och opinionsmaterial är för att vi enbart vill studera rapporteringen av fallet och inte tyckande om fallen i fråga.

Gällande de traditionella medierna har vi valt att begränsa studien till pappersupplagan och använda oss av Mediearkivets sökfunktion där vi kronologiskt kan gå igenom tidningarna dag för dag och från "pärm till pärm". På så sätt säkerställer vi att vi inte missar något material vilket skulle kunna vara en risk om vi gjort sökningar på webben. Att exkludera webben gör dock att vi missar tv-inslag och annat webbexklusivt material som kan tänkas röra fallen. Men detta anser vi inte vara ett särskilt stort problem eftersom vårt material från traditionella tidningar ändå utgör en mycket större del av det samlade materialet än de alternativa mediernas del. Om vi hade inkluderat ett mycket större material från de traditionella medierna hade studien snarare fått problem med representativiteten eftersom jämförelser mellan traditionella och alternativa medier då hade sagt mindre än vad de gör med ett kvantitativt mer välbalanserat material.

Gällande de alternativa medierna som publicerar sitt material på webben har vi valt att använda oss av arkivsökningar på sidorna genom verktyget "Way back machine" som sparar allt webbpublicerat material, samt göra egna sökningar i de aktuella webbsidorna utifrån väl valda sökord (vilka vi specificerat i kodschemat). För att ytterligare säkerställa att vi inte missar något webbmaterial gör vi dessutom sökningar i Google i efterhand utifrån valda sökord (exempelvis site:friatider.se Ikea).

7.1 Presentation av tidningar

Aftonbladet

Aftonbladet grundades 1830 och är i dag Sveriges största tidning. Den ägs till 91 procent av den norska mediekoncernen Schibsted. Landsorganisationen i Sverige (LO) äger resterande nio procent. Tidningens politiska beteckning är "obunden socialdemokratisk". Chefredaktör och ansvarig utgivare är sedan 2008 Jan Helin.

Expressen

Expressen grundades 1944 och är i dag Sveriges näst största tidning. Den ägs till 100 procent av Bonnierkoncernen. Tidningens politiska beteckning är "obunden liberal". Chefredaktör och ansvarig utgivare är sedan 2009 Thomas Mattson.

Avpixlat

Avpixlat grundades 2011 och är en svensk nättidning för nyheter och opinionsbildning. Tidningens politiska beteckning är ”obunden sverigedemokratisk” och dess slogan är ”Den oretuscherade bilden”.

Avpixlat säger sig vända sig emot det politiskt korrekta etablissemangets journalister och politiker, och visa upp en mer sanningsenlig bild av verkligheten än de traditionella medierna, som de menar undanhåller fakta för medborgarna.

2014 fick tidningen utgivningsbevis och den tidigare talespersonen Mats Dagerlind blev därmed chefredaktör och ansvarig utgivare.

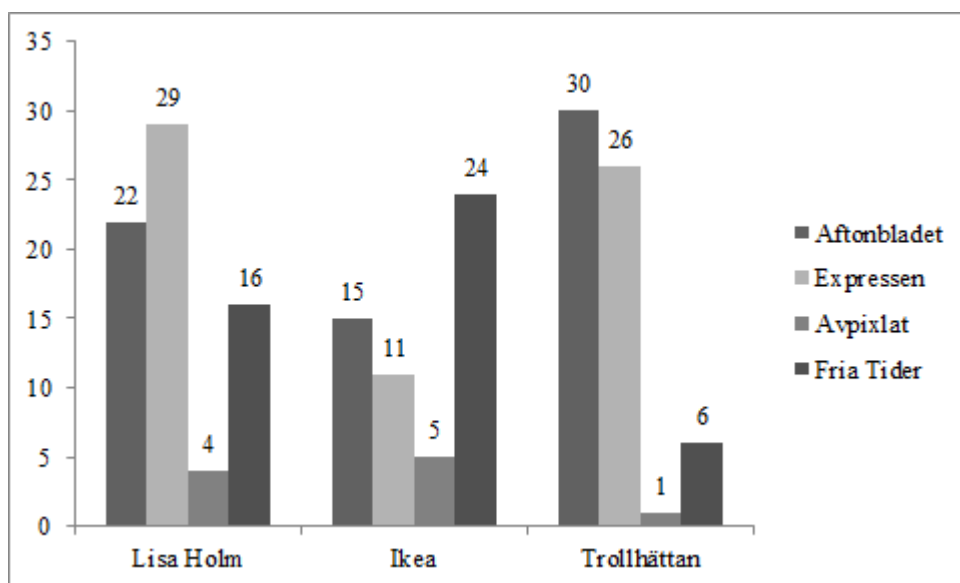
Fria tider

Fria tider är en nättidning som grundades 2009. Tidningens slogan är “För fred, folk och frihet” och den har betecknats som “frihetligt konservativ” och “paleokonservativ”. Statens medieråd har beskrivit tidningen som “en del av den radikala högerpopulistiska nätmiljön” medan tidningen själv beskrivit sig som en ”nättidning som djupgranskar och bevakar ämnen som får snålt med utrymme i övrig svensk press”. Chefredaktör är Widar Nord. Tidningen har inte en ansvarig utgivare.

8. Resultatredovisning

Totalt har det publicerats 189 artiklar om de tre fallen i de fyra tidningarna under den första månadens rapportering. Direkt kan vi konstatera att det finns variationer i vilken utsträckning som de olika medierna har skrivit om de olika fallen. Figur 1 visar att Lisa Holm- och Trollhättan-fallen fått störst genomslag i medierna (71 mot 63 artiklar) medan Ikea-fallet har fått ett något mindre genomslag (55 artiklar). Variationen är också stor mellan de traditionella och alternativa medierna. De traditionella medierna har varit flitgast i sin rapportering (totalt 133 artiklar) medan de alternativa medierna varit mer sparsamma i sin bevakning (totalt 56 artiklar). Detta är viktigt att vara medveten om vid läsning av våra kommande avsnitt där resultaten presenteras i procent.

Figur 1. Artiklar som publicerats i alla fall och medier (antal).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

En trolig förklaring till variationen i antal artiklar är att de traditionella medierna är stora mediehus med stora resurser medan de alternativa medierna är mindre verksamheter med mindre redaktionella resurser. Variationen skulle också kunna förklaras utifrån ett nyhetsvärderingsperspektiv respektive ett ideologiskt perspektiv. De två traditionella medierna har skrivit som mest om Lisa Holm- och Trollhättan-fallen och något mindre om Ikea. De alternativa medierna har skrivit mest om Ikea- och Lisa Holm-fallen och mycket lite om fallet Trollhättan. Detta skulle kunna förklaras med att de alternativa medierna inte värderar fallet som en lika stor nyhet, utifrån deras ideologiska agenda. Men mer om detta i vår analys.

8.1 Skillnader mellan fallen

Hur mycket som medierna skrivit om fallen är en sak. Hur mycket personuppgifter de publicerat en annan. Här redovisar vi vilka personuppgifter som varit vanligast förekommande. Vi koncentrerar oss än så länge på att visa skillnader mellan fallen, och räknar därför alla tidningar som en.

Tabell 1. Publicerade personuppgifter i alla fall och medier (procent).

	Lisa Holm	Ikea	Trollhättan
Gärningsmans kön	69	89	76
Brottsoffers kön	99	53	64
Gärningsmans ålder	51	80	67
Brottsoffers ålder	91	51	60
Gärningsmans etnicitet	45	73	8
Brottsoffers etnicitet	1	9	22
Gärningsmans namn	3	4	59
Brottsoffers namn	97	6	48
Gärningsmans egenskaper	11	7	25
Brottsoffers egenskaper	13	4	30

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: 1-30 i respektive fall.

8.1.1 Kön

Som tabell 1 visar är uppgiften om kön hos gärningsman vanligt förekommande i vårt material. Och det är vanligt i alla tre fall (69 procent av artiklarna i Lisa Holm-fallet, 89 i Ikea-fallet och 76 i Trollhättan-fallet). Tittar man däremot på uppgifter om brottsoffrens kön så visar sig en skillnad. Brottsoffers könen i Lisa Holm-fallet uppges i mycket stor utsträckning (hela 99 procent) medan brottsoffrens kön i Ikea- och Trollhättan-fallen bara uppges i drygt hälften av artiklarna (53 respektive 64 procent). En förklaring till den skillnaden kan vara att Lisa Holm i stort sett genomgående har nämnts vid sitt namn, och att hennes könstillhörighet därmed har avslöjats. En annan att offren i de andra fallen varit mer anonymiserade i strikt jämförelse.

8.1.2 Ålder

Även ålder är en vanligt förekommande uppgift. När man jämför procentsatserna så ser man att kön och ålder är ungefär lika vanligt förekommande för såväl gärningsman som brottsoffer. Det verkar alltså vara så att när medierna väl publicerat en uppgift om kön publicerar de också uppgift om åldern. Variablerna går så att säga hand i hand. Därmed kan det tänkas att medierna anser att ålder och kön är okontroversiella uppgifter att publicera eftersom en identifiering utifrån endast de uppgifterna är svår.

8.1.3 Etnicitet

En uppgift som däremot får anses vara mer kontroversiell att publicera är den om etnicitet. Som vi specificerat i vårt kodschema (se bilaga 1) har vi definierat etnicitet i en ganska vid bemärkelse. Tabell 1 visar att gärningsmannens etnicitet nämns mycket ofta i Ikea-fallet (73 procent), något mer sällan i Lisa Holm-fallet (45 procent) och mycket lite i Trollhättan-fallet (8 procent). Förklaringen till detta kan vara att gärningsmännen i de två första fallen inte är svenska medborgare, något som medierna ofta betonar, medan i Trollhättan-fallet handlar det om en svensk medborgare och därmed nämns inte nationaliteten i samma utsträckning. Vid de tillfällen som Trollhättan-fallets gärningsmans etnicitet ändå nämns är det de alternativa medierna som betonar personens "svenskhet" och "vita hud", för att ta några exempel. Vilket tabellen inte illustrerar. Något som vi däremot utvecklar i nästa kapitel och i analysen.

Brottsoffrets etnicitet nämns desto mer sällan. Detta visar också tabell 1. I Lisa Holm- och Ikea-fallet är det mycket ovanligt (1 procent mot 9 procent) medan det i Trollhättan-fallet är vanligare (22 procent). Här torde förklaringen istället vara att i de två första fallen har brottsoffren varit "svenskar" och därmed benämns inte etniciteten. I fallet Ikea har offren varit så pass anonymiserade att deras etnicitet inte heller nämns, medan i fallet Lisa Holm är det underförstått en "svensk" flicka som är brottsoffret och därmed skrivs inte etnicitet ut. I fallet Trollhättan har offren i stor utsträckning haft utländsk bakgrund och denna har delvis poängterats av medierna. Därav den högre siffran.

8.1.4 Namn

Tabell 1 visar att gärningsmannens namn i Lisa Holm- och Ikea-fallet knappt benämns (3 mot 4 procent). I Trollhättan-fallen har gärningsmannens namn däremot nämnts i en stor del av bevakningen (59 procent). Vad gäller brottsoffrens namn så har detta nämnts i nästan alla artiklar i fallet Lisa Holm (97 procent), nästan hälften av artiklarna i Trollhättan-fallet (48

procent) och knappt alls i Ikea-fallet (7 procent). I Trollhättan-fallet har alltså såväl gärningsmannens som brottoffrens namn publicerats i hög grad. Något sådant samband går inte att se i de andra fallen. Värt att understryka, vilket inte går att utläsa av tabell 1, är också att det enbart är de alternativa medierna som namngivit gärningsman vid Ikea- och Lisa Holm-fallen. Något vi kommenterar i nästa kapitel.

8.1.5 Egenskaper

Med egenskaper syftar vi på utmärkande drag som medierna väljer att lyfta fram i sin beskrivning av en person. Här visar tabell 1 att gärningsmannens egenskaper är som mest framträdande i fallet Trollhättan (25 procent) även om det inte är en särdeles hög siffra. I fallen Lisa Holm och Ikea är det mindre vanligt (11 mot 7 procent). Intressant är att brottoffrets egenskaper benämns ungefär i samma utsträckning som gärningsmannens. Det verkar dessutom finnas ett samband mellan hur ofta gärningsman respektive brottsoffer benämns i relation till de enskilda fallen (30 procent i Trollhättan-fallet, 13 respektive 4 procent i fallen Lisa Holm och Ikea). Alltså är såväl offer som gärningsmans egenskaper mindre exponerade i fallen Lisa Holm och Ikea men mer exponerade i Trollhättan-fallet.

8.1.6 Bilder

Här redovisar vi i vilken utsträckning medierna har publicerat identifierbara respektive oidentifierbara bilder av de inblandade personerna. Tabell 2 visar att Trollhättan-fallet står för den stora delen av identifierbara bilder av gärningsmannen (27 procent), detta på grund av att man från början avslöjade gärningsmannens identitet. Det är också relativt många oidentifierbara bilder av gärningsmannen i fallet (16 procent) och det beror på att medierna också publicerade bilder där gärningsmannen bar mask.

Tabell 2. Andel artiklar med bilder på de inblandade i alla fall och medier (procent).

	Lisa Holm	Ikea	Trollhättan
Identifierbar bild på gärningsman	3	0	27
Oidentifierbar bild på gärningsman	28	13	16
Identifierbar bild på brottsoffer	52	0	32
Oidentifierbar bild på brottsoffer	6	0	2

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Ikea-fallet sticker ut gällande bild på brottsoffer. Det finns inga bilder publicerade alls, vilket beror på att brottsoffren i fallet varit mycket anonymiserade.

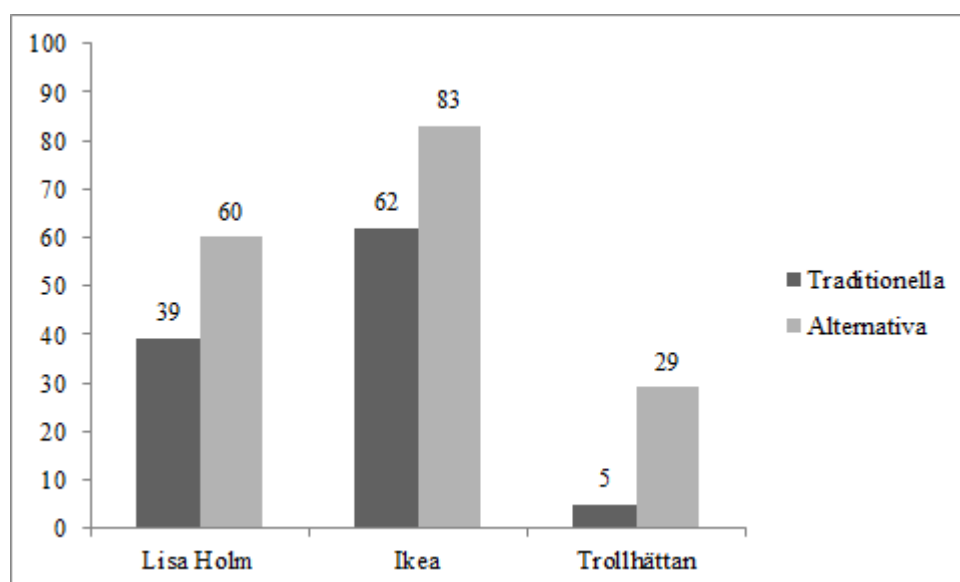
8.2 Skillnader mellan traditionella och alternativa medier

Som förra kapitlet visade var uppgifter om ålder och kön hos gärningsman och brottsoffer mycket vanligt förekommande hos samtliga medier. Uppgifter om etnicitet var däremot mer ovanligt i jämförelse. Så även namn, bild och egenskaper. De verkligt intressanta resultaten kommer fram först vid en jämförelse mellan de traditionella och de alternativa medierna. I följande figurer har vi därför valt att slå ihop Aftonbladet och Expressen till en grupp som vi kallar traditionella medier och Avpixlat och Fria tider till en annan grupp som vi kallar alternativa medier. Här kommer vi redogöra för de variabler där skillnaderna mellan traditionella och alternativa mediers personuppgiftspubliceringar blir som mest synliga, och därmed relevanta.

8.2.1 Etnicitet

Vad gäller gärningsmännens etnicitet visar figur 2 att skillnaderna är ganska små i Lisa Holm- och Ikea-fallen. Den stora skillnaden är i Trollhättan-fallet, där de traditionella medierna nämnt gärningsmannens etnicitet i bara ett fåtal artiklar (5 procent) jämfört med de alternativa medierna som gjort det betydligt oftare (29 procent).

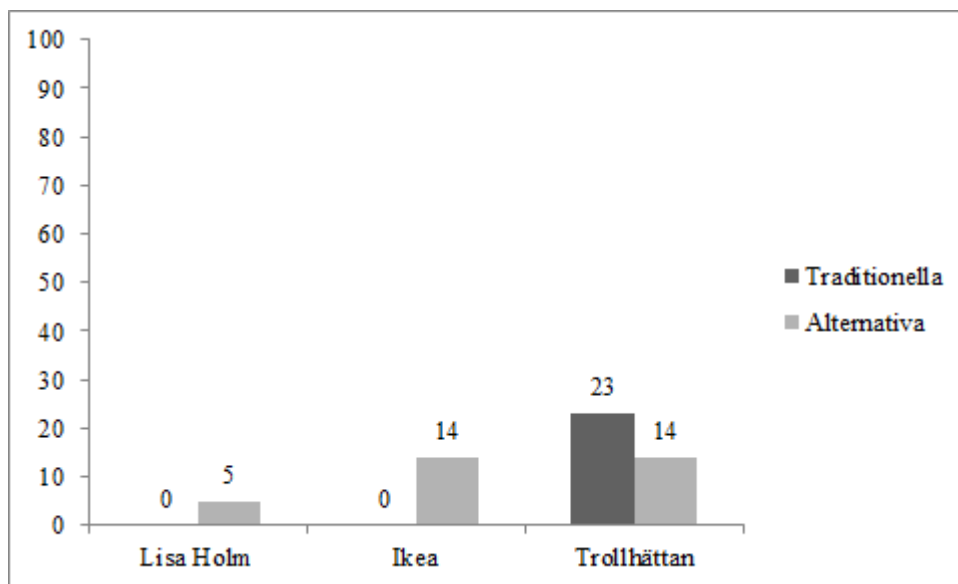
Figur 2. Andel artiklar där gärningsmannens etnicitet nämns, uppdelat mellan traditionella och alternativa medier (procent).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Brottsoffrets etnicitet (figur 3) benämns av de traditionella medierna endast i Trollhättan-fallet (23 procent). Detta förmodligen på grund av den hatbrottstematik som finns i fallet, och därav har medierna valt att ta upp etnicitet i sin beskrivning av offren. Däremot benämns brottsoffrens etnicitet till viss grad i alla fall av de alternativa medierna. Detta i och med att de alternativa medierna väljer att poängtera brottsoffrens svenska ursprung (5 respektive 14 respektive 14 procent) i Lisa Holm- och Ikea-fallet.

Figur 3. Andel artiklar där brottsoffrens etnicitet nämns, uppdelat efter traditionella och alternativa medier (procent).

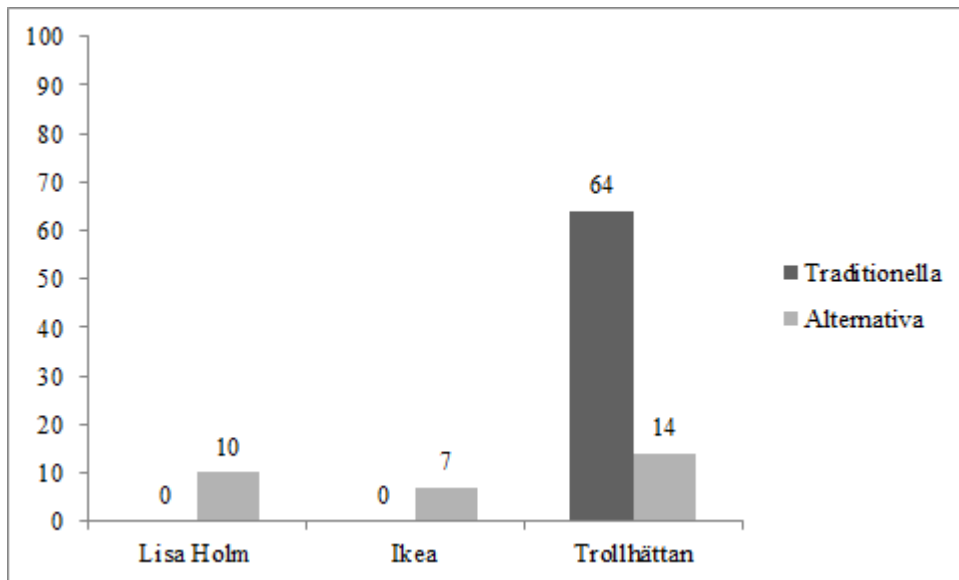
Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

8.2.2 Namn

När vi tittar på gärningsmännens namn (figur 4) så visar sig några intressanta skillnader. De traditionella medierna valde att helt avstå från att nämna namnet i både Lisa Holm- och Ikea-fallet. I Trollhättan-fallet nämnde de det däremot det i hela 64 procent av artiklarna.

De alternativa medierna benämnde gärningsmannen vid namn i samtliga fall, och i ungefär lika stor utsträckning (10 procent i Lisa Holm, 7 procent i Ikea-faller och 14 procent i Trollhättan-fallet).

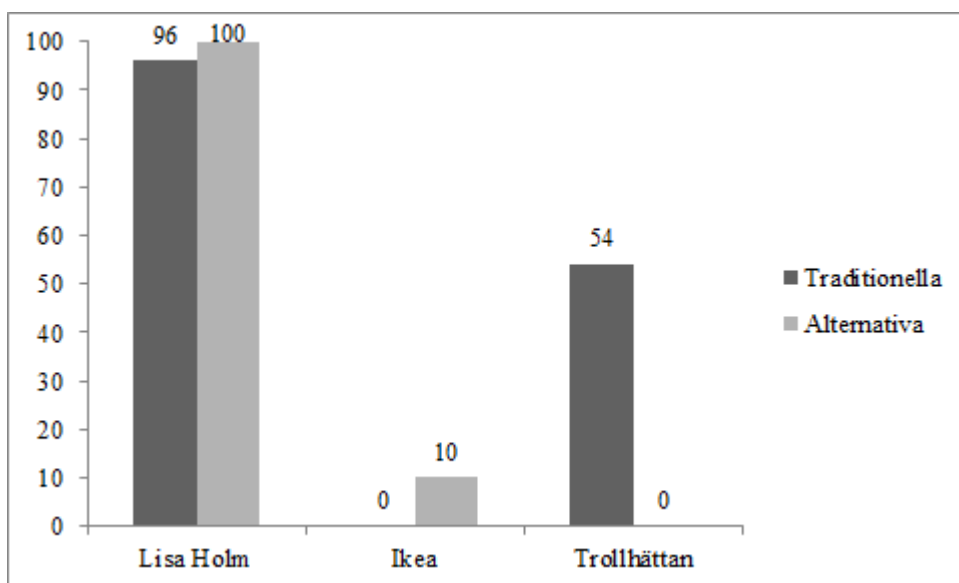
Figur 4. Andel artiklar där gärningsmannens namn nämns, uppdelat efter traditionella och alternativa medier (procent).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Vad gäller brottsoffrens namn (figur 5) är skillnaderna nästan inga i Lisa Holm-fallet (97 procent i de traditionella medierna, 100 procent i de alternativa medierna). Anledningen till att siffran inte är 100 procent i de traditionella mediernas rapportering är att de precis i början anonymiserade offret. När de väl publicerat namnet så valde de däremot att fortsätta med det.

Figur 5. Andel artiklar där brottsoffrens namn nämns, uppdelat efter traditionella och alternativa medier (procent).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Skillnaderna är större i de andra två fallen. I Ikea-fallet var det enbart de alternativa medierna som publicerade brottsoffrens namn (10 procent) och i Trollhättan-fallet var det enbart de traditionella medierna (54 procent).

8.2.3 Bild

Tabell 3 och 4 visar att det är ungefär lika vanligt, oavsett medietyp, att publicera oidentifierbara bilder på gärningsmannen.

Tabell 3. Andel artiklar i traditionella medier där bild på de inblandade publicerats (procent).

	Lisa Holm	Ikea	Trollhättan
Identifierbar bild på gärningsman	0	0	29
Oidentifierbar bild på gärningsman	29	15	16
Identifierbar bild på brottsoffer	59	0	36
Oidentifierbar bild på brottsoffer	0	0	0

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Tabell 4. Andel artiklar i alternativa medier där bild på de inblandade publicerats (procent).

	Lisa Holm	Ikea	Trollhättan
Identifierbar bild på gärningsman	10	0	14
Oidentifierbar bild på gärningsman	25	10	14
Identifierbar bild på brottsoffer	35	0	0
Oidentifierbar bild på brottsoffer	0	0	0

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Intressantare blir det när man tittar på identifierbara bilder där de alternativa medierna har publicerat bild på gärningsmannen i Lisa Holm-fallet (10 procent).

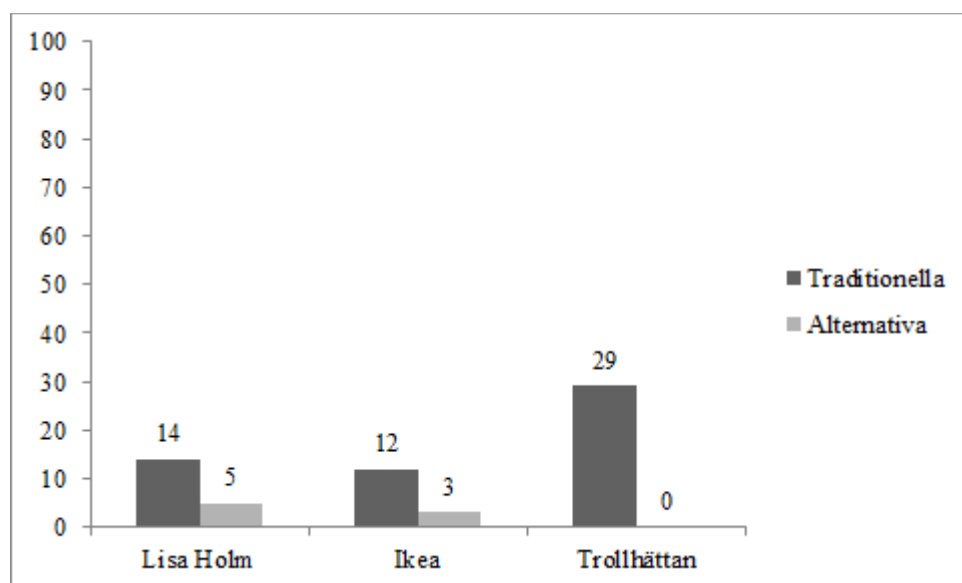
Undersöker man bilder på brottsoffren visar det sig att de alternativa medierna inte publicerat en enda identifierbar bild på brottsoffren i Trollhättan-fallet. Detta medan de traditionella medierna i stor utsträckning (36 procent) exponerat brottsoffren med identifierbar bild. De

alternativa medierna har inte heller publicerat någon oidentifierbar bild på brottsoffren i Trollhättan-fallet. När vi tittade på andelen oidentifierade bilder på brottsoffren i de tre fallen visade det sig att inga sådana bilder publicerats alls - inte i något av de tre fallen eller i någon av de fyra tidningarna.

8.2.4 Egenskaper

Att beskriva de inblandades egenskaper (se kodschemat för definition) är relativt ovanligt överlag. Vad vi ser när vi jämför de traditionella med de alternativa medierna (figur 6 och 7) är dock att det är extra ovanligt hos de alternativa.

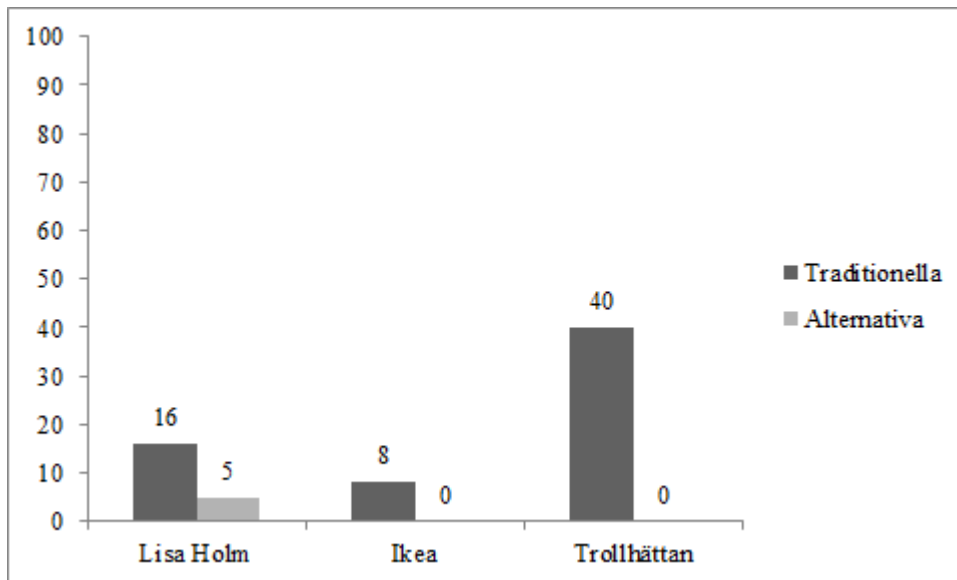
Figur 6. Andel artiklar där gärningsmannens egenskaper nämns, uppdelat efter traditionella och alternativa medier (procent).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

Den främsta förekomsten av egenskapsbenämningar hittar man i Trollhättan-fallet hos de traditionella medierna, där siffrorna för såväl gärningsman (29 procent) och brottsoffer (40 procent) är som högst.

Figur 7. Andel artiklar där brottsoffrens egenskaper nämns, uppdelat efter traditionella och alternativa medier (procent).

Kommentar: Totalt antal artiklar: 189. Tidsperiod: Dag 1-30 i respektive fall.

De alternativa medierna har däremot inte beskrivit några egenskaper hos vare sig gärningsman eller brottsoffer i Trollhättan-fallet.

9. Analys

I föregående avsnitt redogjorde vi för de resultat vi fått ut av att läsa materialet. Detta kapitel ska *analysera* de resultat vi fått fram. Resultaten ska alltså tolkas och förklaras mer djupgående i den mån det är möjligt. Dessutom sätter vi analysen i relation till den tidigare forskning och den teoribildning vi redogjort för i tidigare avsnitt.

Precis som i förra kapitlet behandlar vi först publiceringen av personuppgifter i relation till de enskilda fallen för att sedan göra en jämförande analys mellan de traditionella och alternativa medierna. Analysen avslutas med att sätta resultaten i relation till de pressetiska reglerna för att på det sättet se hur de olika medierna förhållit sig till, alternativt brutit mot reglerna.

9.1 Skillnader mellan fallen

Anledningen till att fallen blivit så stora och fått en intensiv bevakning kan förklaras av att de relaterar till dagsaktuella frågor som vi redogjorde för i uppsatsens inledning. Men man kan också förklara fallens genomslag i media med teorin om nyhetsvärdering. Figur 1 visade att Lisa Holm- och Trollhättan-fallen fått störst genomslag i antal artiklar räknat. Ikea-fallet något mindre. Alla fall relaterar också i hög grad till flera av nyhetskriterierna som sensation, kulturell/geografisk närhet och konflikt (Ghersetti, 2012:205). De två förstnämnda kriterierna är nästan självförklarande: Fallen utgör en sensation till sin natur då det handlar om brutala mord som dessutom är statistiskt väldigt ovanliga eftersom gärningsman och offer inte kände varandra. Eftersom alla fall också utspelar sig i Sverige kommer den kulturella och geografiska närheten med per automatik.

Varför Lisa Holm- och Trollhättan-fallen fått ett större genomslag skulle kunna förklaras med att de till stor del är tacksamma fall att personifiera. I Holm-fallet handlar det om en ung flicka, en tonåring, som försvunnit och som sedan hittas mördad. Tidigt, redan andra dagen, publicerade såväl Aftonbladet som Expressen bild och namn på Lisa Holm. Därmed antog fallet en tydlig personifiering från första början, för att sedan fortsätta när Holm hittades död. De traditionella medierna fortsatte sedan att publicera uppgifterna om Holm. En förklaring skulle kunna ligga i att när namn och bild redan röjts finns det liten möjlighet till att plötsligt börja anonymisera Holm. De alternativa medierna publicerade namn och bild på Holm i ungefär samma utsträckning sett till antal artiklar.

I fallet Trollhättan avled gärningsmannen redan första dagen. Andra dagen var gärningsmannens namn och bild ute i såväl Aftonbladet som Expressen. Fallet bryter tydligt mot tidigare studier av bland andra Palme-fallet (Weibull & Börjesson, 1995:223f) som visat att en gärningsmans namn brukar publiceras först vid åtal eller fällande dom. Men eftersom gärningsmannen här redan var död kommer nyckelhändelser som åtal och dom inte inträffa. Detta kombinerat med att polisen tidigt gick ut med en ensam gärningsman bör ha bidragit till de traditionella mediernas beslut att röja gärningsmannens namn i pappersupplagan redan dagen efter dådet. Fallets exceptionella natur, ett dåd mot en av samhällets institutioner och det faktum att en rasistiskt motiverad gärningsman mördade mörkhyade personer, bidrar säkerligen också i allra högsta grad.

Anledningen till att Ikea-fallet fått en något mindre genomslag, sett till artiklar, kan bero på avsaknaden av *personifiering*. Såväl brottsoffren som gärningsmannen har anonymiserats i betydelsen att varken namn eller bild publicerats. Visserligen finns många andra uppgifter om de inblandade som sammantaget skulle kunna möjliggöra en identifiering. Men varken dramaturgin eller personuppgifterna bär spår av personifiering. Något som stödjer vår idé om personifieringens vikt för ett falls genomslag är resultaten av i vilken utsträckning som personliga egenskaper nämns i artiklarna. Trollhättan-fallet nämner personliga egenskaper i störst utsträckning, därefter Lisa Holm-fallet och sist Ikea-fallet (tabell 1).

Föregående kapitel visade att kön- och åldersbeskrivningar är de absolut vanligaste förekommande personuppgifterna i fallen (tabell 1). De högra siffrorna kan dels förklaras av att i Holm- och Trollhättan-fallen benämns brottsoffren med namn och bild i hög grad, och därmed också ålder och kön. Detsamma gäller för gärningsmannen i fallet Trollhättan. Men kön och ålder är också mycket återkommande uppgifter även utan att namn eller bild publicerats, vilket därmed säger att namn och ålder är den i särklass vanligaste personuppgiften som medierna publicerat i fallen, även om omfattningen varierar något fallen emellan.

Tidigare forskning av Britt Börjesson (1998) har visat att etnicitet är en mycket ovanlig personuppgift att publicera. (Ibid:62) Våra resultat tyder på det motsatta i just de här fallen. Och den här studiens fall skulle därför kunna sägas representera undantag snarare än regel. Såväl i Lisa Holm- som Ikea-fallen benämns gärningsmannens etnicitet ofta (45 mot 73 procent av artiklarna) (tabell 1). Givetvis måste vi här påpeka att de alternativa medierna

nämner gärningsmannens etnicitet oftare än de traditionella. Men faktum är att också de traditionella medierna i stor utsträckning berör gärningsmännens etniska bakgrund. I Holm-fallet återkommer benämningar som "litauer", "utländska byggare" och "gästarbetare" och i Ikea-fallet skrivs gärningsmannens hemland ut såväl som uppgifter om att denne bott på en specifik flyktinganläggning. I Trollhättan-fallet är det istället offrens etnicitet (tabell 1) som betonas och som vi tidigare beskrivit beror detta främst på brottets hatbrottsdimension, där det kan tänkas vara oundvikligt för medierna att inte benämna offrens etnicitet.

Forskningen har också visat att bild och namnpubliceringar minskade betydligt i antal efter de pressetiska reglernas införande och låg på en mycket låg nivå på 80- och 90-talet (Börjesson, 2007: 89f). I vår studie är bild och namnpubliceringar av brottsoffren återkommande i Holm- och Trollhättan-fallen men icke-existerande i Ikea-fallet (tabell 1). Endast i fallet Trollhättan är gärningsmannens namn och bild publicerade i de traditionella medierna medan de alternativa medierna publicerat namn i Ikea-fallet och namn och bild i Lisa Holm-fallet (tabell 1). En skillnad som vi redogör för i nästa kapitel.

På samma sätt som fallens genomslag i medierna kan förklaras utifrån nyhetsvärderingsteorin kan det som sagt också förklaras utifrån fallens samhällsrelevans. Enligt forskaren och journalisten Per Svensson (1994:215–218) är kriminaljournalistik som genre betraktad just en journalistik som säger något om sin samtid (i bästa fall). Det kan man tydligt se i såväl Lisa Holm- som Ikea-fallen där gärningsmännen i det första fallet är en utländsk medborgare och i det andra fallet en flykting. Något som både traditionella och alternativa medier röjt och betonat i sin publicering av uppgifter om gärningsmannens etnicitet och bakgrund. Det är tydligt att fallen kan kopplas till den samhälleliga debatten som under 2015 präglats av frågor kring flyktingkrisen och invandring. Fallet Trollhättan utgör kanske den andra sidan av samma mynt: En "svensk" gärningsman som dödar "utländska barn" i den betydelsen att de är första eller andra generationens invandrare. Dådet blir därmed uppenbart politiskt till sin natur.

Fallens exponering kan också förklaras utifrån dess "inneboende" dramaturgi. Per Svensson (1994) menar som bekant att kriminaljournalistiken har tydliga paralleller till just dramatiken med dess uttalade skurk- och offerroller (Ibid:207-213). Något som framför allt Lisa Holm- och Trollhättan-fallen relaterar till. Skurk- och offerrollen återspeglas i framställningen av gärningsmannen och brottsoffret. Som tabell 1 visat återfinns beskrivningar av personernas

egenskaper främst i de fallen och mycket mindre i Ikea-fallen. Egenskapsbeskrivningarna bidrar till personifiering såväl som till dramatiken. Genom att ge gärningsman och offer fler nyanser i form av personliga egenskaper blir nyhetsrapporteringen en tydligare berättelse som säger något om de inblandade, och inte bara refererar till händelseförloppet av utredningarna. I Holm-fallet är huvudpersonen både tonårig, kvinna och "svensk". Den huvudmisstänkte (i början två misstänka) en vuxen man, dessutom en utländsk sådan. I Trollhättan-fallet är det en vuxen "svensk" man (förvisso ung) som dödat mörkhyade barn. Allt detta sammantaget kan förklara varför fallen fått ett stort genomslag i medierna och i samhällsdebatten.

9.2 Skillnader mellan traditionella och alternativa medier

Figur 2 har visat att de alternativa medierna oftare nämner de inblandades etnicitet. Allra tydligast är detta när det gäller gärningsmannens etnicitet, och då framförallt i Trollhättan-fallet. Där har de alternativa medierna publicerat uppgifter om gärningsmannens etnicitet i 29 procent av sina artiklar, jämfört med 5 procent hos de traditionella medierna. Detta kan vid en första anblick tyckas något märkligt eftersom gärningsmannen i Trollhättan-fallet var svensk. De alternativa medierna borde ju med tanke på deras politiska agenda vara mer måna om att lyfta fram utländska gärningsmäns etnicitet. Men siffrorna blir logiska när man ser på vilket sätt etniciteten beskrivs. De alternativa medierna kritiserar nämligen de traditionella i sina nyhetstexter. Texterna är fulla av jämförelser av de traditionella mediernas bevakning av de olika fallen, där de resonerar kring de bakomliggande orsakerna till varför det skrivs om fallen på olika sätt. Detta rymmer väl med forskaren Linus Anderssons definition av alternativa medier som en symbolisk motpol till de traditionella medierna, där aktivister och proteströrelser tar del i en politisk offentlighet genom sina egna mediekkanaler (Andersson, 2006:20-28).

När man jämför de traditionella och alternativa mediernas namnpubliceringar (figur 4) visar sig några skillnader. Det som sticker ut mest är att de alternativa medierna har publicerat gärningsmannens namn i alla tre fall. Detta att jämföra med de traditionella medierna som bara gjort det i ett fall - Trollhättan-fallet. Detta kan förklaras utifrån de alternativa mediernas självuttalade syfte. Avpixlat säger sig ju exempelvis vända sig emot det politiskt korrekta etablissemangets journalister och politiker, och visa upp en mer sanningsenlig bild av verkligheten än de traditionella medierna.

Det ska också sägas att även om de alternativa medierna har publicerat gärningsmannens namn i alla tre fall så har det gjorts i ganska liten andel av artiklarna. Denna inkonsekvens skulle kunna förklaras genom teorin om gatekeeping (Ghersetti, 2012:205f). Det är troligt att de alternativa mediernas nyheter inte går igenom lika många grindar, eller att antalet grindar varierar eftersom de troligen inte skrivs av journalister på en redaktion utan av enskilda aktivister, vilket forskaren Tony Harcup (2014) ofta menar är fallet.

Tony Harcup (2014) menar också att alternativa medier är en medieprodukt som skulle kunna vara skapad av (den potentiella) publiken själv. Därför finns det fog att tro att de alternativa mediernas skribenter tror sig representera allmänheten, som i större utsträckning än journalister vill se namnpubliceringar i medierna. Just detta, att allmänheten i större utsträckning än journalister är positiva till namnpubliceringar, har forskning av Britt Börjesson (2007:88ff) visat. Vi tror alltså att det faktum att de alternativa medierna väljer att publicera namn i större utsträckning till viss del kan bero på deras egen självbild: de publicerar de uppgifterna som "allmänheten" vill se.

Forskning av Wendy N. Wyatt & Tom Clasen (2014:245) har visat att dagens journalister i större utsträckning jobbar själva, utanför en redaktionell miljö. De menar också att detta skulle kunna påverka etiken i och med att det länge varit den redaktionella miljön som upphållit diskussion och reflexion om etik bland journalister. Och även om de alternativa mediernas skribenter borde kallas aktivister snarare än journalister, går det lätt att översätta teorin till de alternativa medierna. I och med att de alternativa medierna, troligen, inte jobbar på en traditionell redaktion går det därför att argumentera för att de inte har samma redaktionella rutiner för att hantera etiska frågor som de traditionella har. Också detta kan förklara den inkonsekvens som präglar de alternativa mediernas namnpubliceringar.

En annan sak som sticker ut, och som syns i figur 5, är att de traditionella medierna har publicerat många artiklar om brottsoffren i Trollhättan-fallet där de nämns vid namn (54 procent). De alternativa har inte gjort detta vid något tillfälle.

Vad gäller bildpubliceringar så är skillnaderna mellan de traditionella och alternativa medierna små när det kommer till bilder på gärningsmännen, även om de alternativa faktiskt publicerat identifierbar bild på gärningsmannen i Lisa Holm-fallet, vilket de traditionella inte gjort. Större skillnad syns när man studerar bilder på brottsoffren, och då främst i fallet

Trollhättan. Tabell 3 & 4 visar att de alternativa medierna inte publicerat någon bild alls, medan det varit relativt vanligt hos de traditionella medierna (36 procent). Det är enkelt att tänka sig varför: de alternativa medierna är inte intresserade av att publicera bilder på brottsoffren i Trollhättan-faller eftersom de hade invandrarbakgrund och mördades av en svensk gärningsman. Detta på grund av de alternativa mediernas politiska agenda.

Tittar man på beskrivningar av de inblandades egenskaper (figur 6 & 7) så är skillnaderna stora mellan de olika medietyperna. Det är visserligen relativt ovanligt med egenskapsbeskrivningar överlag, men de traditionella publicerar betydligt fler än de alternativa. Allra störst är skillnaderna återigen i Trollhättan-fallet där de alternativa medierna helt valt att avstå från att beskriva egenskaper, detta hos såväl gärningsman som brottsoffer (figur 6 och 7). Detta kan bero på att de alternativa medierna har skrivit väldigt lite om Trollhättan-fallet. Figur 1 visar att de bara publicerat totalt sju artiklar om fallet. Bevakningen har varit låg och bara beskrivit det mest grundläggande, och därmed har en sak som egenskaper hos de inblandade valts bort.

Anledningen till den låga graden av bevakning hos de alternativa medierna i Trollhättan-fallet går återigen att förklara med hjälp av mediernas politiska agenda. Trollhättan-fallet är det enda av de tre fallen där en svensk gärningsman mördad personer med invandrarbakgrund, och det är inte de alternativa medierna lika intresserade av att lyfta fram.

9.3 Relation till de etiska reglerna för press, tv och radio

Till sist vill vi undersöka hur väl medierna förhållit sig till de pressetiska reglerna i deras publicering av personuppgifter i studiens fall. Som vi skrev i uppsatsens bakgrund är de pressetiska reglerna inga regler per se utan snarare publicistiska riktlinjer. Vi kommer att koncentrera oss på reglerna som säger “respektera den personliga integriteten”, “var varsam med bilder” och “var försiktig med namn”, samt lyfta fram de punkter som vi anser vara mest relevanta för vår studie. För förtydligande av de pressetiska reglerna och dess punkter, se bilaga 2.

9.3.1 Namn och bild

En av punkterna under rubriken “Respektera den personliga integriteten” lyder “Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning”. Vad som i sammanhanget innebär ett

kränkande av privatlivets helgd är givetvis alltid en bedömningsfråga, det samma gäller termen allmänintresse. Men vi tänker oss att publicering av namn och bild framför allt är sådana uppgifter som identifierar en person, och därmed relaterar kanske tydligast till punkten.

Gällande bild- och namnpubliceringar på gärningsmännen har de traditionella medierna enbart gått ut med namn och identifierbar bild i Trollhättan-fallet. Anledningen till varför publiceringarna skett är, som vi tidigare skrivit, möjligtvis för att gärningsmannen dog samma dag som dådet och att polisen identifierade personen som ensam gärningsman. Att publiceringen inte respekterar den personliga integriteten är ganska lätt att säga. Även en gärningsman har familj och anhöriga som kan tänkas ta skada av publiceringen. Dessutom skulle man kunna argumentera för att medierna borde ha väntat med att publicera bild- och namn på gärningsmannen tills dess att polisutredningen blivit klar. Men eftersom medierna trots allt publicerat namn och bild på gärningsmannen omgående får man anta att de resonerar som så att allmänintresset väger tyngre än den personliga integriteten hos gärningsmannen.

Och det här är inte första gången som man publicerar bild och namn på en gärningsman mycket tidigt i rapporteringen. Som vi skrivit under tidigare forskning publicerade man exempelvis identifierbara uppgifter på de misstänkta i flera fall i mitten av 90-talet, tandläkaren i Värnamo 1992, fänriken i Falun 1994 och ungdomarna som sköt mot en krogkö i Stockholm 1994 (Weibull & Börjesson, 1995:198). Vad som förenar Trollhättan-fallet med nämnda fall är att de alla var mycket stora nyhetshändelser, vilket tyder på att medierna är mer benägna att publicera identifierbara uppgifter vid exceptionella våldsbrott där allmänintresset antas vara stort.

Varför de traditionella medierna inte publicerat namn på de misstänkta i Lisa Holm- och Ikea-fallen under den första månadens bevakning kan förklaras med att inget av fallen under undersökningsperioden hunnit gå till åtal eller dom. Som vi har sett i tidigare uppmärksammade brottsfall, t.ex. vid Palmemordet, publicerade tre tidningar namn och bild på den förste misstänkte som senare frikändes från alla misstankar. När en andre man sedan blev misstänkt i fallet hölls hans identitet hemlig av i stort sett samtliga tidningar tills dess att domen fallit, med undantag av en tidning som namngav den misstänkte vid åtal (Weibull & Börjesson, 1995:223f).

Detta tyder på att medierna ogärna publicerar identifierbara uppgifter innan åtal eller dom. Så också i Lisa Holm- och Ikea-fallen. Men vad som bör påpekas är att de traditionella medierna publicerat många andra uppgifter - som lätt maskerade bilder, ålder, kön och etnicitet - som ju i verkligheten duger gott för att faktiskt identifiera en person. Även om inte så sker i någon teknisk mening.

De alternativa medierna har istället publicerat namn på gärningsmännen i samtliga fall, men enbart publicerat identifierbara bilder i Lisa Holm- och Trollhättan-fallen. Detta tyder på att de alternativa medierna har en annan definition av vad allmänintresse är jämfört med de traditionella medierna. Det kan här tänkas att de alternativa medierna menar att en bildpublicering på gärningsmän ingår i allmänintresset, eller i alla fall i deras egna uppdrag. Avpixlats slogan är just "Den oretuscherade sanningen" och syftar på att publicera sådant som de traditionella medierna väljer bort.

De pressetiska reglerna fokuserar givetvis inte bara på misstänkta gärningsmän. Den personliga integriteten hos brottsoffer och deras anhöriga är minst lika viktig att värna. Och med tanke på det skulle man kunna ifrågasätta den omfattande publiceringen av brottsoffrens personuppgifter i Lisa Holm- och Trollhättan-fallet.

De traditionella medierna har publicerat namn och bild på brottsoffren i båda fallen i stor utsträckning. I Ikea-fallet är nästan inga personuppgifter om brottsoffren publicerade, vilket skulle kunna beror på en begäran från de anhöriga.

De alternativa medierna har publicerat namn på brottsoffren i såväl Lisa Holm- som Ikea-fallet. Däremot inte i Trollhättan-fallet. Dock ska här påpekas att deras bevakning av Ikea-fallet inte har varit mer omfattande. Det är snarare återigen frågan om en annorlunda publicistisk bedömning. En bedömning som inte tar hänsyn till brottsoffrens integritet.

Historien har visat att den pressetiska debatten många gånger har fokuserat även på brottsoffren och deras anhöriga. Ett exempel på detta är det tidigare nämnda Bergsjömordet där en familj till en försvunnen flicka exponeras i stor utsträckning i media. När det senare visade sig att det var modern i familjen som mördat flickan började medierna plötsligt benämna mamman som "en kvinna från området" (Weibull & Börjesson, 1995:229). Fallet visar med all önskvärd tydlighet att det inte är oproblemiskt att exponera brottsoffer och deras anhöriga i media.

Återigen visar detta att de pressetiska reglerna är mer utav riktlinjer. Även punkten att visa “anhöriga största möjliga hänsyn” går att definiera på olika sätt. I Trollhättan-fallet framträder anhöriga till brottsoffren i stor utsträckning med namn och bild i de traditionella medierna. Medierna själva poängterar också när de publicerat namn/bild på brottsoffren att de har de anhörigas tillåtelse, vilket visar att de traditionella medierna har gjort en etisk bedömning.

Vad gäller Lisa Holm-fallet har brottsoffret exponerats med både namn och bild från och med mycket tidigt i rapporteringen. Detta eftersom händelsen från början rubricerades som ett försvinnande, och polisen gick ut med en efterlysning av flickan. Att både namn och bild publicerades tidigt är därmed inte konstigt. Vad kan invända mot är att medierna fortsatte att publicera både namn och bild i lika hög utsträckning även efter att Holm hittats död. Det går ju att argumentera för att det kan vara opassande att publicera namn och bild på en död 17-åring, även om man redan gjort det när man fortfarande var osäker på exakt vad som hänt. Men här gjorde alltså medierna uppenbarligen bedömningen att allmänintresset var så pass stort att det ändå var nödvändigt.

Att mycket få personuppgifter om brottsoffren i Ikea-fallet publicerats, visar med all tydlighet att de pressetiska reglerna handlar om bedömningar från fall till fall. Det blir svårt att hitta någon logik i att en 17-åriga flickas namn och bild kablats ut i medierna samtidigt som offren för Ikea-mördaren anonymiseras. Alltså nyttjas inte reglerna i någon konsekvent mening. Något som är värt att understryka i diskussionen.

9.3.2 Etnicitet

De pressetiska reglerna fastslår också att medier inte bör framhäva berörda personers “etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande”. Trots det har våra resultat visat att etnicitet benämns av såväl traditionella som alternativa medier i mer eller mindre utsträckning i alla fallen. Främst har det betydelse i Lisa Holm- och Ikea-fallen där de misstänkta etnicitet framhävts i hög grad. Här kan vi konstatera att medierna bedömt uppgiften om etnicitet som betydelsefull för fallen.

I fallet Ikea- är det enkelt att förstå mediernas resonemang. Gärningsmannen där visade sig begå mordet på grund av att han fått besked om utvisning ur landet, och valde sina offer efter

utseende. I fallet Lisa Holm är det svårare att motivera en benämning av etnicitet. Där tyder ingenting på att etnicitet kan förklara sammanhanget. Ändå beskrivs gärningsmannens och hans familjs litauiska ursprung i stor utsträckning.

I Trollhättan-fallet har fokus istället legat på brottsoffrens etnicitet. Här tycker vi dock att publiceringarna blir logiska i och med att Trollhättan-dådet definierats av polis som ett hatbrott. Därmed bidrar benämningen av brottsoffrens etnicitet till att förstå sammanhanget som brottet begåtts i. Fallet Trollhättan hade blivit oförståeligt utan den kontexten - och därmed tycker vi inte att mediernas framhävmåning av de inblandades etnicitet är något konstigt.

9.3.3 Övriga uppgifter

Slutligen måste man se till alla benämnda personuppgifter. De går inte bara att tolka för sig, utan är beroende av varandra. Ser man till punkten "Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig." blir det tydligt att medierna bryter mot den i stort sett rutinmässigt.

Som resultaten visade är ålder- och könsbenämningar de absolut vanligaste personuppgifterna att nämna. De nämns dessutom oberoende av att namn eller bild publicerats. Därmed bekräftar våra resultat den tidigare forskningen som visat att kön och ålder är bland de vanligaste personuppgifterna i medierna (Börjesson, 1988:63). De traditionella medierna har trots allt bara gått ut med identifierbar bild och namn på gärningsmannen i Trollhättan-fallet. Trots det så återfinns uppgifter om kön, ålder, etnicitet och andra variabler konsekvent gällande gärningsmännen i de andra fallen. Regeln säger ju uttryckligen att medierna bör avstå personuppgifter om t.ex. kön om inte namn publicerats. Men istället är det regel snarare än undantag att medierna beskriver såväl gärningsmän som offer utifrån flera personuppgifter trots att namn inte anges. Dessutom uppger medierna så många uppgifter att de sammantaget skulle kunna innebära en identifiering av berörd person, trots avsaknaden av namn och bild. Här bryter medierna - konsekvent - mot regeln.

10. Slutsatser

10.1 Vilka skillnader finns mellan fallen vad gäller personuppgiftspubliceringar?

Vår studie har visat att Lisa Holm- och Trollhättan-fallen har fått störst genomslag i medierna sett till antal publicerade artiklar. Benämningen av olika personuppgifter - såsom namn och bild - om såväl gärningsman som brottsoffer har också varit som störst i de fallen.

Anledningen till detta kan vara att Lisa Holm- och Trollhättan-fallen har varit tacksamma att personifiera för medierna. Ur ett nyhetsvärderingsperspektiv (Ghersetti, 2012:205) är det därför logiskt att fallen blivit mer omskrivna än Ikea-fallet. Ytterligare en anledning till att fallen blivit så medialt stora kan förklaras utifrån teorin om kriminaljournalistik som en genre som bygger på dramatiken (Svensson, 1994:215-218). Fallen bygger alltså på en tydlig dramatisering i större utsträckning än Ikea-fallet. Vad som däremot särskiljer Ikea-fallet, trots den något mindre mediala bevakningen, är att uppgiften om etnicitet gällande gärningsmannen fått mest publicitet sett till samtliga fall.

Våra resultat bekräftar den tidigare forskningens resultat (Börjesson 1988; Weibull & Börjesson 1995) på så sätt att kön och ålder är vanliga personuppgifter att publicera. Samtidigt har det visat sig att etnicitet är vanligt att uppges i vår studies fall, vilket tyder på att fallen inte är representativa sett till kriminaljournalistik i allmänhet. Den tidigare forskningen har nämligen visat att etnicitet är mycket ovanligt att uppges.

10.2 Vilka skillnader finns mellan traditionella och alternativa mediers rapportering när det gäller personuppgiftspubliceringar?

De traditionella medierna har skrivit betydligt fler artiklar om studiens fall än de alternativa medierna (133 mot 56 stycken). Detta är inte överraskande eftersom de traditionella medierna får antas ha betydligt större resurser att tillgå i sin produktion av nyheter. Den största skillnaden är att de alternativa medierna namngivit samtliga misstänkta gärningsmän. Detta medan de traditionella medierna enbart namngivit gärningsmannen i Trollhättan-fallet.

De alternativa medierna har också ett större fokus på etnicitet i sin rapportering. Detta gäller både gärningsman och brottsoffer. En rimlig förklaring till det går att finna hos mediernas egenuttalade syfte där de vill rapportera om sådana uppgifter som de menar att de

traditionella medierna undanhåller. Därmed bekräftas resultaten också av Linus Anderssons och Tony Harcup's teorier om alternativa medierna som en symbolisk motpol till de etablerade medierna och utmanare av mainstream-media (Harcup 2014 och Andersson 2006:20-28). Men det ska understrykas att också de traditionella medierna har ett ganska stort fokus på gärningsmannens etnicitet (i Lisa Holm- och Ikea-fallen) samt brottsoffrens etnicitet (i Trollhättan-fallet). Men, återigen, utgör fallen snarare undantag än regel sett till kriminaljournalistik i allmänhet där etnicitet är en ovanlig uppgift.

Sammantaget visar resultaten att de traditionella medierna har en mer försiktig publicistisk hållning jämfört med de alternativa. En ytterligare förklaring till det, utöver alternativ medias själva syfte, kan hittas i Wendy N. Wyatt och Tom Clasens (2015:245-248) teori om det nya medielandskapet där journalister i stor utsträckning jobbar själva utanför en redaktionell miljö. Något som också skulle kunna förklaras utifrån gatekeeping-teorin (Ghersetti, 2012:205) i och med att alternativ media sannolikt inte har lika många grindvakter som traditionell media, och att vissa personuppgifter därmed lättare publiceras.

10.3 Hur förhåller sig rapporteringen till de etiska reglerna för press, tv och radio?

Resultaten visar att det inte finns något tydligt konsekvent benämning av personuppgifter i de traditionella medierna. Det varierar från fall till fall. I Lisa Holm- och Trollhättan-fallen förekommer personuppgifter om brottsoffren och anhöriga i stor utsträckning. I Ikea-fallet i mycket liten utsträckning. Därmed bekräftar våra resultat den tidigare forskningen (Börjesson 1988; Weibull & Börjesson:1995) som visat att pressetiken sätts på prov framför allt i bedömningsfrågor i enskilda fall. Om reglerna tillämpades konsekvent skulle ju rimligtvis samma uppgifter alltid/aldrig publiceras vid till exempel mordfall. Men som vi tidigare konstaterat är reglerna egentligen riktlinjer som alltså måste tolkas vid varje enskilt tillfälle.

Generellt sett visar resultaten att de etiska reglerna för press, radio och tv efterföljs i relativt låg utsträckning, vilket är ändå anmärkningsvärt. Identifierbara uppgifter som namn och bild på inblandade återfinns i relativt stor utsträckning. Så även etnicitet. Detta trots att reglerna explicit säger att medierna ska vara försiktiga med namn, varsam med bilder och inte framhäva en persons etnicitet om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande. Resultaten visar också att de alternativa medierna bryter mot fler regler än de traditionella. Detta beror troligtvis på de alternativa mediernas egenuttalade syfte: att publicera det som de traditionella medierna undanhåller allmänheten. Det kan också förklaras utifrån att alternativa

mediers skribenter är aktivister snarare än journalister i traditionell mening och att alternativa medier ska ses som en medieprodukt skapad av (den potentiella) publiken själv. (Harcup 2014:). Dessutom är det troligt att de alternativa medierna ser sig själva som representanter för allmänheten på ett annat sätt än vad traditionella medier gör. Och som tidigare forskning har visat så är allmänheten mer positivt inställd till personuppgiftspubliceringar än vad journalister är, vilket också kan förklara att de alternativa medierna bryter mot fler av de etiska reglerna för press, tv och radio. Det är alltså troligt att de alternativa medierna resonerar som så att de ger allmänheten vad de vill ha. Därav de många regelbrotten.

10.4 Förslag till vidare forskning

Framtida studier skulle förslagsvis kunna fokusera på pressetik och publicerade personuppgifter i relation till traditionella och alternativa medier i en vidare bemärkelse. Studier där ett större material analyseras i fråga om fler artiklar istället för studier av specifika fall. Framtida studier skulle också kunna fokusera på att utfråga ansvariga utgivare om deras egen inställning och resonemang kring publicerade personuppgifter i uppmärksammade fall. Det för att kunna få mer förståelse i hur de redaktionella besluten fattas när en redaktion väljer att gå ut med identifierbara personuppgifter som exempelvis namn och bild på inblandade.

11. Referenslista

Tryckt litteratur

Andersson, Linus (2006). Mediemaktens utmanare: alternativa medier och sociala rörelser. *Locus*, nummer 2, 20-28. Stockholm.

Andersson, Linus (2012). There is No Alternative: The Critical Potential of Alternative Media in the Face of Neoliberalism. *Journal for a Global Sustainable Information Society / Unified Theory of Information Research Group*, volym 10, nummer 2, 752-764.

Börjesson, Britt (1988). *Brott och publicitet*. Arbetsrapport nr 37. Göteborgs universitet.

Börjesson, Britt (2007). Namnpublicering – en fråga om offentligt och privat. I Kent Asp (red), *Den svenska journalistkåren*. 87-97. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Dugan, Molly A (2008). Journalism Ethics and the Independent Journalist. *Journal Issue*, volym 39, nummer 3, 801-811.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Funcke, Nils (2004). Journalistikens juridiska villkor. I Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red), *Medierna och demokratin*. 95-125. Lund: Studentlitteratur.

Harcup, Tony (2014). *A dictionary of journalism*. Oxford University Press.

Strömbäck, Jens (2014). *Demokratin och det förändrade medielandskapet - Mot ökade kunskapsklyftor och deltagandeklyftor?*.

Svensson, Per (1994). Etik, journalistik och vår arketytiska vurm för brottsskildringar. I Pia Gadd (red), *Mord, blod och moral - om kriminaljournalistik*. 207-229. Stockholm: Carlssons bokförlag.

Weibull, Lennart & Börjesson, Britt (1995). *Publicistiska seder: svensk pressetik i teori och praktik 1900-1994*. Stockholm: Tiden.

Wyatt, Wendy.N & Clasen, Tom (2014). Ethics in the Age of the Solitary Journalist. I Wendy N. Wyatt (red), *The Ethics of Journalism - individual, institutional and cultural influences*, 245-261. London: I.B. Tauris.

Internet

Aftonbladet (2015) Hämtad 2015-11-17, från

<http://bloggar.aftonbladet.se/janhelin/2015/10/om-betydelsen-av-hatbrott-terrordad-och-vansinne/>

Allmänhetens pressombudsman (2015) Hämtad 2015-11-09, från

<http://www.po.se/>

DN (1995) Hämtad 2015-12-04, från

<http://www.dn.se/arkiv/lordag-sondag/forlat-sonens-mordare>

Expressen GT (2010) Hämtad 2015-11-17, från

<http://www.expressen.se/gt/rent-statistiskt-ar-mordet-pa-elin-extremt-ovanligt/>

Expressen (2015) Hämtad 2015-11-17, från

<http://www.expressen.se/gt/polisen-dadet-var-rasistiskt-hatbrott/>

Journalistförbundet (2012) Hämtad 2015-11-24, från

<https://www.sjf.se/yrkesfragor/yttrande-tryckfrihet/ansvarig-utgivareprogramutgivare>

Pressens opinionsnämnd (2015) Hämtad 2015-10-29, från

<http://www.po.se/regler/pressetiska-regler>

Pressens opinionsnämnd (2015) Hämtad 2015-11-09, från

<http://www.po.se/om/pon3>

Riksdagen (2015)

<http://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Demokrati/Grundlagarna/Tryckfrihetsforordning/>

Svenska Dagbladet (2015) Hämtad 2015-12-05, från

<http://www.svd.se/hatsajter-exploderade-efter-mordet>

SVT (2015) Hämtad 2015-12-05

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/framlingsfientliga-framat-pa-natet>

12. Appendix

Bilaga 1. Kodschema.

Kort om sökord

Vid insamling av material från Aftonbladet och Expressen har vi använt oss av sökorden ”Kinnekulle”, ”Lisa Holm”, ”Ikea” och ”Trollhättan” beroende på fall. Insamlandet skedde med hjälp av Mediearkivet Retriever. Vid insamling av material från nättidningarna Avpixlat och Fria Tider har vi använt oss av samma sökord. Men då via sajternas egna sökfunktioner. Dessa sökningar kompletterades sedan med sökningar i Way Back Machine och på Google.

Kodschema

1 Artikel

Vilken artikel analyseras? Här anger vi ett ID-nummer för varje artikel.

2 Dag

Vilken dag avser artikeln? Vi anger dag 1-30, det vill säga den månad som utgör vår undersökningstid av materialet.

3 Tidning:

I vilken tidning finns artikeln?

1. Aftonbladet
2. Expressen
3. Avpixlat
4. Fria Tider

4 Fall

Vilket av våra tre fall handlar artikeln om?

1. Lisa Holm-fallet
2. Ikea-fallet
3. Trollhättan-fallet

5 Rubriken

Hur lyder rubriken?

6 Gärningsmans namn

Anges en misstänkt gärningsman namn i artikeln? Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och namn anges för en av dem, har vi kodat det som att namn finns angivet.

1. Ja
2. Nej

7 Gärningsmans adress

Anges en misstänkt gärningsmans adress i artikeln? Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och adress anges för en av dem, har vi kodat det som att adress finns angivet. Om det finns en bild, karta eller annat som visar en misstänkt gärningsmans ungefärliga adress så har vi kodat det som att adress finns angivet.

1. Ja
2. Nej

8 Gärningsmans yrke/titel?

Anges en misstänkt gärningsmans yrke, titel eller arbetsplats i artikeln? Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och det anges för en av dem, har vi kodat det som att yrke/titel finns angivet.

1. Ja
2. Nej

9 Bild på gärningsman?

Finns bild på en misstänkt gärningsman i artikeln? Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och bild visas på en av dem, har vi kodat det som att bild finns. Med identifierbar bild menar vi att ansiktet är väl synligt. Oidentifierbar bild betyder en "pixlad" bild, eller en bild där ansiktet är dolt på annat sätt.

1. Identifierbar bild
2. Oidentifierbar bild
3. Ingen bild

10 Gärningsmans etnicitet?

Anges en misstänkt gärningsmans etniska tillhörighet i artikeln? Med etnisk tillhörighet menar vi om personens födelseland, nationalitet eller medborgarskap nämns. Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och etnicitet anges för en av dem, har vi kodat det som att etnisk tillhörighet finns angivet.

1. Ja
2. Nej

11 Gärningsmans ålder?

Anges en misstänkt gärningsmans ålder i artikeln? Om en ungefärlig ålder anges så har vi kodat det som att ålder anges. Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och ålder anges för en av dem, har vi kodat det som att ålder finns angivet.

1. Ja
2. Nej

12 Gärningsmans kön?

Anges en misstänkt gärningsmans kön i artikeln? Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och kön anges för en av dem, har vi kodat det som att kön finns angivet.

1. Ja
2. Nej

13 Gärningsmans familj/släkt?

Anges någon form av personuppgifter för en misstänkt gärningsmans familj eller släkt i artikeln? Med personuppgifter menar vi namn, bild, ålder, kön. Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och det anges för en av dem, har vi kodat det som att familj finns angivet.

1. Ja
2. Nej

14 Gärningsmans vänner/bekanta?

Anges någon form av personuppgifter för en misstänkt gärningsmans vänner, bekanta, arbetskamrater eller grannar i artikeln? Med personuppgifter menar vi exempelvis namn, bild, ålder, kön eller andra identifierbara uppgifter. Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och det anges för en av dem, har vi kodat det som att det finns angivet.

1. Ja
2. Nej

15 Gärningsmans egenskaper?

Anges en misstänkt gärningsmans egenskaper i artikeln? Med egenskaper menar vi vanor, intressen eller utmärkande karaktärsdrag. Om det finns flera misstänka gärningsmän i artikeln, och egenskaper anges för en av dem, har vi kodat det som att egenskaper finns angivet.

1. Ja
2. Nej

16 Offrets namn?

Anges offrets namn i artikeln? Om det finns flera offer i artikeln, och namn anges för en av dem, har vi kodat det som att namn finns angivet.

1. Ja
2. Nej

17 Offrets adress

Anges offrets adress i artikeln? Om det finns flera offer i artikeln, och adress anges för en av dem, har vi kodat det som att adress finns angivet. Om det finns en bild, karta eller annat som visar ett offers ungefärliga adress så har vi kodat det som att adress finns angivet.

1. Ja
2. Nej

18 Offrets yrke/titel?

Anges offrets yrke, titel eller arbetsplats i artikeln? Om det finns flera offer i artikeln, och yrke/titel anges för en av dem, har vi kodat det som att yrke/titel finns angivet.

1. Ja
2. Nej

19 Bild på offret?

Finns bild på offret i artikeln? Med identifierbar bild menar vi att ansiktet är väl synligt. Oidentifierbar bild betyder en "pixlad" bild, eller en bild där ansiktet är dolt på annat sätt. Om det finns flera offer i artikeln, och bild visas på en av dem, har vi kodat det som att bild finns.

1. Identifierbar
2. Oidentifierbar
3. Ingen bild

20 Offrets etnicitet?

Anges offrets etnicitet i artikeln? Med etnicitet menar vi om personens födelseland, nationalitet eller medborgarskap nämns. Om det finns flera offer i artikeln, och etnicitet anges för en av dem, har vi kodat det som att etnicitet finns angivet.

1. Ja
2. Nej

21 Offrets ålder?

Anges offrets ålder i artikeln? Om en ungefärlig ålder anges så har vi kodat det som att ålder anges. Om det finns flera offer i artikeln, och ålder anges för en av dem, har vi kodat det som att ålder finns angivet.

1. Ja
2. Nej

22 Offrets kön?

Anges offrets kön i artikeln? Om det finns flera offer i artikeln, och kön anges för en av dem, har vi kodat det som att kön finns angivet.

1. Ja
2. Nej

23 Offrets släkt/familj?

Anges någon form av personuppgifter för offrets familj eller släkt i artikeln? ? Med personuppgifter menar vi namn, bild, ålder, kön.. Om det finns flera offer i artikeln, och det anges för en av dem, har vi kodat det som att släkt/familj finns angivet.

1. Ja
2. Nej

24 Offrets vänner/bekanta?

Anges någon form av personuppgifter för ett offers vänner, bekanta, arbetskamrater eller grannar i artikeln? ? Med personuppgifter menar vi namn, bild, ålder, kön eller andra identifierbara uppgifter. Om det finns flera offer i artikeln, och det anges för en av dem, har vi kodat det som att det finns angivet.

1. Ja
2. Nej

25 Offrets egenskaper?

Anges offrets egenskaper i artikeln? Med egenskaper menar vi vanor, intressen eller utmärkande karaktärsdrag. Om det finns flera offer i artikeln, och egenskaper anges för en av dem, har vi kodat det som att egenskaper finns angivet.

1. Ja
2. Nej

26 Gärningsman i rubriken?

Nämns gärningsmannen i artikelns rubrik? Om det finns flera gärningsmän, och en gärningsman nämns i rubriken, har vi kodat det som att gärningsman nämns i rubriken.

1. Ja
2. Nej

27 Offret i rubriken?

Nämns offret i artikelns rubrik? Om det finns flera offer och, ett offer nämns i rubriken, har vi kodat det som att offer nämns i rubriken.

1. Ja
2. Nej

Bilaga 2. Etiska regler för press, tv och radio

Press, tv och radio skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet och för att kunna publicera det som är av vikt och betydelse för medborgarna. Det gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet.

Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv är ett stöd för den hållningen.

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen.

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iakttäta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid brotts- och olycksoffer och deras anhöriga största möjliga hänsyn.

Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.

10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.
16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig.
17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

Källa: Pressens opinionsnämnd.